

**Sølven
verneområdestyre**

Sølven verneområdestyre – møteinnkalling juni 2023

Utvalg: Sølven verneområdestyre
Møtested: Elektronisk og fysisk møte på
Rognan hotell
Dato: 13.06 og 27.06.2023

Sakliste vedtaksmøte

ST-sak	Type sak	Arkivsak
	Vedtaksaker	
15/2023	Sølven LVO – søknad om endring av vilkår i dispensasjon – erosjonssikring/repairere og utbedre sikringstiltak i Mistra – Misterdalen – Per Hagen AS v/Norvald Illevold	2021/6706
16/2023	Sølven LVO – søknad om restaurering av steingjerder og forhindre gjengroing av miljødam – Jota seter – gbnr. 13/56 – Vegard Bye	2023/3178
17/2023	Orienterings- og drøftingssaker	

Arkivsaksnummer: 2021/6706-4

Saksbehandler: Hilde Nystuen

Dato: 02.05.2023

Utvalg	Utvalgssak	Møtedato
Sølen verneområdestyre	15/2023	13.06.2023

Sølen LVO - søknad om endring av vilkår i dispensasjon - erosjonssikring/reparere og utbedre sikringstiltak i Mistra, Misterdalen - Per Hagen AS v/Norvald Illevold

Innstilling fra forvalter

Med hjemmel i verneforskriften for Sølen landskapsvernområde § 3, punkt 1.3.c og naturmangfoldloven § 48 gir Sølen verneområdestyre Per Hagen AS på vegne av grunneier Odd Marvel (gbnr. 55/20, 55/112) dispensasjon til en stegvis tilnærming for å for å dempe erosjonen langs elvemelen ved tidligere sikringstiltak i Mistra i Misterdalen, før man eventuelt gir tillatelse til større tiltak.

Tiltakene det gis tillatelse til er beskrevet i NGI rapport 2022 under kapittel 4.3. «Stegvis tilnærming til erosjonssikring» og gjennomføres som beskrevet der. Tiltakene består av følgende:

- Erosjonssikring ved å legge ut større enkeltsteiner langs elvekanten i det erosjonsutsatte område med størrelse jf. tabell 4-2 og jf. figur 4.14.
- Innledende forsøk på revegetering jf. figur 4.15 og beskrivelse i rapporten.
- Det kan også vurderes å anlegge noen mindre buner som beskrevet i saksutredningen/NGI rapporten fra Finndalen LVO.

Følgende vilkår er knyttet til dispensasjonen:

- Ved gjennomføring av tiltaket skal det tas hensyn til miljøet slik at virkningene på landskapet blir så liten som mulig.
- Det er viktig med god planlegging i forkant av tiltaket; prinsippkisser, valg av steintyper/-størrelser, estetikk og god landskapstilpasning.
- Det skal brukes stedegen stein for å sikre elvekanten og i bunene; stein fra elva, flyttblokker i området eller evt. fra masseuttak i nærheten som er tilpasset grunnforhold/geologi på stedet. NGU sitt ressurskart benyttes, aktuelle uttak befares og alt uttak av stein skal avklares med verneområdeforvalter i forkant. Stein fra gamle steinmurer og rydningsrøyser må ikke benyttes. Grunneiers tillatelse for uttak av stein må innhentes.
- Plassering av steinene i sikringssonen og i mindre buner må vurderes og justeres i forbindelse med utplasseringen for å vurdere strømningsmønsteret fortløpende. jf. beskrivelse i NGI rapport.

- Midlertidig lagring av stein som skal benyttes til erosjonssikringen skal avklares med verneområdeforvalter.
- Under arbeidet med erosjonssikringstiltakene kan det være behov for midlertidig å lede vann inn i to sideløp for å avlaste hovedløp. Det skal vises varsomhet ved flytting av elveøra og dette må avklares med vernemyndigheten før det eventuelt gjøres.
- Det skal unngås skader på omkringliggende terreng. Oppgravde masser og steiner skal legges opp slik at det ser mest mulig naturlig ut i terrenget og at det ikke blir skjemmende i landskapsbildet. Elvekanten oppstrøms for skråningen som erosjonssikres skal ivaretas.
- Vegetasjon og humus som fjernes benyttes ved istandsetting av kanter i etterkant.
- Ved revegeteringen skal beskrevet metode i NGI rapport fra 2022 benyttes. Det må benyttes stedege arter i revegeteringen. Det skal innhentes kompetanse med relevant erfaring til å utføre tiltaket. Området må skjermes for tråkk og beite en periode.
- Det bør gjennomføres laserskanning før og etter tiltakene i samråd med verneområdeforvalter.
- Tillatelsen gjelder i 3 år fra vedtaksdato.

Søknad om dispensasjon for motorisert ferdsel på barmark i forbindelse med erosjonssikringen behandles i egen sak etter at tiltakene er planlagt av søker/entreprenør i samarbeid med verneområdeforvalter med tanke på traseer, hvor uttak av steiner skal tas mm.

Dokumenter i saken

- Sølensak 26/2019 – Dispensasjon reparere og utbedre sikringsanlegg i Mistra i Mistedalen
- Søknad om endring av vilkår i dispensasjon reparere og utbedre sikringstiltak i Mistra fra Per Hagen AS, datert 15.06.2021
- Sølen verneområdestyre - Foreløpig svar til Per Hagen AS –på søknad om endring av vilkår i dispensasjon reparere og utbedre sikringstiltak i Mistra, 01.07.2021
- Søknad fra Innlandet fylkeskommune – arkeologisk avklaringsundersøkelse av mulig gravhaug, 21.06.2021
- Sølensak 29/2021 - Dispensasjon til graving i mulig gravhaug i forbindelse med arkeologisk avklaringsundersøkelse i Mistedalen, Innlandet fylkeskommune
- Referat befarings sikringstiltak Mistra, 24.08.2018
- Befaringsnotat NVE, 18.11.2020
- NGI Rapport 2021, Befaringsnotat med forslag til videre arbeid, datert 29.10.2021
- NGI Rapport 2022, Erosjonssikring Mistra – anbefalt erosjonssikring av Mistra, datert 31.08.2022
- NGI Rapport, Mulighetsstudie for helhetlig sikring av Vågåmo – vurdering av flomfare og erosjon samt forslag til sikringstiltak i Finndalen landskapsvernområde, datert 11.08.2022

Vedlegg:

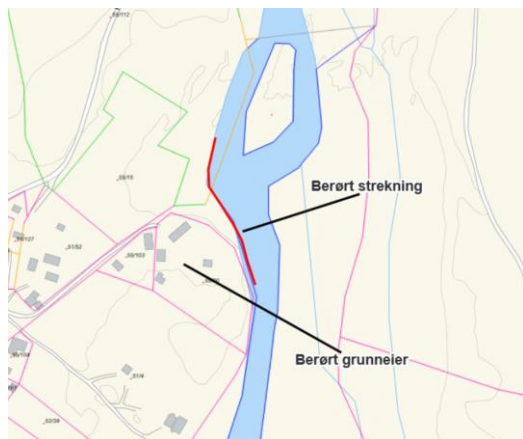
- NGI Rapport 2021 – Befaringsnotat med forslag til videre arbeid, datert 29.10.2021
- NGI Rapport 2022, Erosjonssikring Mistra – anbefalt erosjonssikring av Mistra, datert 31.08.2022

Saksopplysninger

Områdebeskrivelse og bakgrunn

Området som er utsatt for erosjon ligger langs med Mistra i Misterdalen innenfor Sølens landskapsvernområde og er også et vernet vassdrag. Setervollen har verdier knyttet til kulturmiljø og kulturlandskap og bebyggelsen som ligger på gbnr. 55/20 og 55/112 ligger forholdsvis nært et parti av elvebredden som over tid har vært utsatt for erosjon.

Mistra har et nedbørsfelt på 184 km² hvor 64,4 % er snaufjell, 15,9 % skog og 10 % myr. Nedbørfeltet ligger i et relativt nedbørsfattig område, og har lav avrenning. Historisk har elva blitt benyttet til tømmerfløting. Det er typisk for mange fløtingselver at man flyttet på steiner og lukket små sidekanaler for å få best mulig transport av tømmeret. Det er også gjort her og det er brukt doser. Kanalsystemet kan derfor ha blitt endret fra sitt opprinnelige løp. Etablering av bru og veg oppstrøms har også endret de aktive kanalene. I 1959 var elva mer todelt og største kanalen gikk da øst for dagens løp jf. flyfoto 1959 og flyfoto 2004 i figur 2.2 og 2.3 i NGI notat 2021. Høyde og terrengskyggekart (figur 2.4 i NGI notat 2021) av Mistra viser tydelige historiske spor av elvens meandering siden siste istid. Hvor Mistra også tidligere har svingt vestover ovenfor eiendommen.

Figur 3-1 Dronefoto av bruddskaden i elvemel. Bildet er tatt fra øst mot vest.

Det ble i 2000 gjennomført sikring mot videre erosjon på eiendommen til Odd Marvel på gbnr. 55/20 mot Mistra. Bakgrunnen for dette tiltaket var å sikre elveskråning mot erosjonsskader. Eiendommen ble i 2000 sikret ved at det ble bygget en tømmerforbygning på østsiden av eiendommen. Den bestod av 3 stokkhøyder med malmfuru og grov stein, ca. lengde på 50 m. I tillegg ble det anlagt 5 buner (strømstyrere) oppstrøms tømmerforbygningen. Disse ble laget av rund stein. I tillegg ble det tatt ut masser på øra midt i elveløpet. Grunneier opplyser at det har rast ut ytterligere to meter etter 2018 på toppen av haugen og gjerdet henger i løse lufta.

I 2014 ble det meldt fra av grunneier om skade på sikringsanlegget. Vinteren 2017/2018 ble anlegget ytterligere skadet og grunneier var bekymret for bygningene på eiendommen og en gravhaug som ligger ut mot elvekanten. Grunnet mangelfull utførelse av sikringen og påvirkning av isgang ble sikringen fra 2000 mer og mer ødelagt. Grunneier ønsket å reparere og utbedre eksisterende erosjonssikring. Det ble gjennomført en befaring med NVE, kommunen, grunneier og verneområdeforvalter 24. august 2018. Her ble det konkludert med at sikringen kunne reetableres ved hjelp av samme prinsipper utarbeidet i 1998 (Leirvik 2018).

I juni 2019 sendte kommunen en søknad til Sjølen verneområdestyre på vegne av grunneier på å reparere og utbedre sikringsanlegget i Mistra jf. beskrevet i referat fra befaringen 24. august 2018 og plan for sikringstiltaket fra 1998.

Følgende vedtak ble fattet av Sjølen verneområdestyre den 22. oktober 2019 (sak 26/2019)

Med hjemmel i verneforskriften for Sjølen landskapsvernområde § 3, punkt 1.3.c., gir Sjølen verneområdestyre Rendalen kommune dispensasjon fra verneforskriftens § 3, punkt 1.1. til å reparere og utbedre sikringsanlegg i Mistra i Misterdalen i henhold til beskrivelse av tiltaket i søknad.

Følgende vilkår er knyttet til dispensasjonen:

- Ved gjennomføring av tiltaket skal det tas hensyn til miljøet slik at virkningene på landskapet blir så liten som mulig.
- Det skal brukes kuppelstein for å sikre de 5 bunene (strømstyrere) som er naturlig for området og bruke stedegen stein for å sikre skrånningen over tømmerforbygningen. Skråningen mot eiendom 55/20 slakkes ut til 1:3 og det benyttes filterlag (stein) bak tømmerforbygningen. I tømmerforbygningen benyttes malmfuru og grov stein som tidligere.
- Ved behov for midlertidig løsning for hindre ytterligere skade på skrånningen kan det ledes vann inn i to sideløp for å avlaste hovedløp og om mulig forsterke eksisterende bunere (strømstyrere). Ved sideløp rett utenfor eiendommen må oppstrøms og nedstrøms ende av sideløp justeres. Detaljer må avklares på stedet av NVE.
- Det skal unngås skader på omkringliggende terreng og oppgravde masser skal legges opp slik at det ser mest mulig naturlig ut i terrenget og at det ikke blir skjemmende i landskapsbildet.
- Vegetasjon og humus som fjernes benyttes ved istandsetting av kanter i etterkant.
- Tillatelsen gjelder i 3 år fra vedtaksdato.

Behandling etter forskrift om fysiske tiltak i vassdrag og innlandsfiskeloven

Innlandet fylkeskommune i samråd med Statsforvalteren i Innlandet behandlet i 2021 søknaden etter forskrift om fysisk tiltak i vassdrag av 15. november 2004 på bakgrunn av Sjølen verneområdestyre sitt vedtak i saken i 2019. Fylkeskommunen ga tillatelse til erosjonssikring og buner jf. beskrevet i Sjølen verneområdestyre sitt vedtak. De behandlet ikke tiltaket med midlertidig løsning for å forhindre ytterligere skader i skrånningen ved å lede vann inn i to sideløp.

Fylkeskommunen og Statforvalteren vil få saken på ny høring fra verneområdestyret når grundigere utredning foreligger. I tillegg må de fatte nytt vedtak jf. forskrift om fysiske tiltak i vassdrag ved eventuelle endringer i vilkår i dispensasjon fra 2019.

Mistra er et verna vassdrag gjennom verneplan II (1980). Jf. fylkeskommunens uttalelse så er vassdragsvernet et vern mot vannkraftutbygging, og ikke et formelt vern mot annen virksomhet. Stortinget har imidlertid fastsatt at verneverdiene skal søkes ivaretatt også ved andre inngrep enn kraftutbygging, noe som innebærer at alle myndigheter som forvalter lovverk som styrer inngrep og tiltak i verna vassdrag har ansvar for å følge opp vassdragsvernet.

Fylkeskommunen kan ikke se at tiltaket som det ble gitt tillatelse til å gjennomføre i 2019 vil påvirke verneverdiene negativt eller ha noen annen relevans for vassdragsvernet som helhet. Mistra er storørretførende på strekningen fra utløpet i Storsjøen og opp til ca 1,2 km oppstrøms tiltaksområdet. Tillatelse er gitt 13. april 2021 etter § 1 i forskrift om fysiske tiltak i vassdrag av 15. november 2004 med følgende vilkår:

- Fysiske tiltak som berører fiskeførende strekninger i vann og vassdrag skal primært gjennomføres i perioden 15. juni – 15. september for at arbeidet ikke gjennomføres når det ligger fiskerogn nedgravd i grusen.
- Vandringsmulighetene for fisk må opprettholdes. Det skal også tas hensyn til fiskens miljøkrav ved gjennomføring og istandsetting. Dette innebærer at tiltaket ikke må medføre endringer av elveløpet som er til hinder for fiskens vandring, og at elveløpet må restaureres tilbake til opprinnelig naturtilstand etter sluttført gravearbeid. Det skal ikke foretas uheldige vassdragstekniske endringer i utforming av elvebunn, elveskråing og elveløpets tverrsnitt.
- Det er også viktig at kantvegetasjon i størst mulig grad tas hensyn til og bevares ved gjennomføring av tiltaket, og at skråninger og kantsoner som berøres settes i stand igjen etter inngrepet.

Søknad om motorferdsel på barmark

Søknad om motorferdsel på barmark for kjøring med gravemaskin er ikke behandlet av Sjølen verneområdestyre etter verneforskriften eller av Rendalen kommune etter motorferdselloven i påvente av endelig behandling av den nye søknaden.

NVE - Befaringsnotat 21.11.2020 – vurdering av erosjonsområde i Mistra

18. november 2020 gjennomførte NVE en befaring i området for å vurdere forholdene knyttet til søknad fra Rendalen kommune om bistand til utbedring av eksisterende erosjonssikring og hvorvidt tiltak kan defineres som et miljøtiltak. Kommunen mener at det er grunneiers ansvar og at grunneier som bør betale distriktsandel.

NVE konkluderer i sitt notat følgende;

«Omfanget av erosjonsraten er noe usikker. Tidspunkt for når sikringen fikk skade er usikker, men har skjedd mellom 2009 og 2015 jfr. flyfoto. Erosjon i planet basert på målinger i kart virker noe begrenset (0 – 1 m). Undergraving er ikke synlig, men kan vurderes som begrenset grunnet grov naturlig stein og blokk i bunnen. Erosjonsrate fremover vil ikke være linær da sikringen nå er borte flere steder. Basert på foto fra 1998 sammenliknet med i dag, og flyfoto fra 2004, 2009 og 2015, kan det virke som at det er begrenset med erosjon, og at erosjonen forskyver seg mot enden av svingen (vekk fra eiendom, hytte). På den annen side er det ikke vært mulig å anskaffe informasjon om vannføring over tid grunnet ingen målestasjoner i området (kilde: nve atlas).

Ved eventuell utbedring av tidligere erosjonstiltak vil det ikke kunne defineres som et miljøtiltak, eller tiltak for å bevare kulturminner. Erosjonsprosesser er naturlig i vassdrag. Mistra har en antatt gradient på 0.01 – 0.03, elvetype «varierte stryk» (Hauer og Pulg, 2018) og dominerende substrat med både grus, rullestein og blokk. Erosjon er derfor en naturlig og viktig del av vassdragets karakter og

miljø. Kulturminner ligger lokalisert såpass langt inne på land (Figur 2) og dermed ikke utsatt for erosjonsskader.

Endelig vurdering av nytte-kost for tiltaket vil være lav grunnet få eller ingen hus utsatt for skade. Prinsipielt vil det bli en diskusjon om hvorvidt NVE skal ta kostnaden med å utbedre et tiltak eid av kommunen i et vernet vassdrag, eller ikke. Tiltaket vil ikke ansees som et nytt tiltak grunnet begrenset erosjonsskader i perioden 2003 til 2020.

Kostnader for tiltaket vil anta beløpe seg en del høyere enn tilbud referert til i søknaden. Tilbudet tar ikke hensyn til føringer gitt av FM grunnet vernet vassdrag. Beløpet vil antas å være opp mot 0,5 - 1 mill.kroner (grovt overslag). Tømmer og stedegegen stein ble tatt i bruk i 2000 grunnet vernet vassdrag og verneverdier.

Sammenligner man flyfoto fra 2004, 2009 og 2015 konkluderer NVE med at det er lite erosjon og at den pågående erosjonen flytter seg til enden av elvesvingen, altså vekk fra eiendommen. Det ble også konkludert med at reparasjon av eksisterende tiltak ikke vil kunne defineres som et miljøtiltak jf. Sticler & Larsen, 2020/rapport nov. 2020.

Befaringer sommeren 2021 og søknad om endring av vilkår i dispensasjon fra 2019

10. juni 2021 ble det gjennomført en ny befaring hvor verneområdeforvalter, entreprenør Per Hagen AS v/Norvald Illevold og Uno Hagen og Ove Holseng fra kulturminneavdelingen hos Innlandet fylkeskommune deltok. På befaringen ble det drøftet muligheten for å tilføre sprengt stein for å gjøre sikringstiltaket mer varig. Etter befaringen sendte entreprenør inn ny søknad om endring av vilkår i dispensasjonen fra Sjølen verneområdestyre i 2019. Søknaden beskriver sikringstiltak i skråning og buner med sprengt stein med overdekning av stedegegne masser jf. illustrasjoner i søknad. I tillegg beskrives en mer omfattende flytting av elveløpet og ør masse, samt oppbygging av ny elvekant som vil være 1,5-2 meter over sommervannstand. Det foreslås å kjøre inn og bruke stor stein fra Mistra grustak på Åkrestrømmen som kan pigges eller fra steinbrudd på Hanestad som er ganske lys i utseende.

Verneområdeforvalter drøftet saken med Sjølen verneområdestyre i møte 22. juni og 1. juli og med NVE i møte 23. juni da tiltaket det søkes om er mer omfattende enn det ble gitt dispensasjon for i 2019. Det er dermed behov for en ny gjennomgang av saken. I møtet med NVE kom det fram ny kunnskap og at det vil være behov for en bedre utredning av erosjonsfaren og behov/plan for tiltak før Sjølen verneområdestyre kan behandle saken. Sikringstiltaket som ble gjennomført i 2000 hadde også kortvarig effekt. Utredning og plan for tiltak skal utarbeides av fagfolk som har kunnskap og erfaring med denne type tiltak i vassdrag.

Det ble gjennomført en befaring med NVE og NGI i september 2021 hvor også grunneier var orientert om befaringen og invitert til å delta. NGI utarbeidet i etterkant et befaringsnotat med forslag til videre arbeid. NGI kommer her med forslag på videre modelleringer som kan styrke grunnlaget for en vurdering av behovet for flomsikring og type tiltak. Det ble konkludert med at det er viktig med godt kunnskapsgrunnlag for å sikre at inngrepet blir minst mulig.

Arkeologisk avklaringsundersøkelse av mulig gravhaug sommeren 2021

I den nasjonale kulturminnedatabasen Askeladden ligger det en gravhaug på brinken ovenfor elva og som er delvis utrast i Mistra. Gravhaugen kan stå i fare for å rase mer ut om erosjonen fortsetter. Et eventuelt sikringstiltak vil komme innenfor sikringssonen for kulturminnet og det ble søkt fylkeskommunen om tillatelse til å gjennomføre plastring/sikring innenfor denne sonen etter § 8 i kulturminneloven. Innlandet fylkeskommunen søkte Sjølen verneområdestyre om tillatelse til å foreta en arkeologisk avklaringsundersøkelse i og inntil haugen for å finne ut om det faktisk er en gravhaug

(oppbygd haug). Det ble gitt tillatelse for denne gravingen. Det ble gravt smale sjakter som startet like utenfor haugen og innover mot midten for å se om haugen var lagt opp på opprinnelig markoverflate eller ikke. Gravingen ble gjennomført sommeren 2021 og konkludert med at haugen er av naturlig opprinnelse. Den er dermed ikke et gravminne og følgelig heller ikke automatisk fredet kulturminne. Erosjonssikringstiltaket kan dermed utføres i/ved haugen uten at det først må søkes om tillatelse til inngrep i haugen eller dens sikringsone jf. kulturminnelovens § 8, første ledd.

NGI – befarringsnotat med forslag til videre arbeid av 29.10.2021 og NGI – rapport: anbefalt erosjonssikring – Mistra av 31.08.2022

Sølen verneområdestyre ønsket en faglig vurdering av faren for videre erosjon, samt hvordan erosjonssikringen kan utbedres på best mulig måte. NGI utarbeidet på oppdrag for verneområdestyret et notat høsten 2021 som beskriver observasjoner gjort ved befaring, resultat fra innledende hydraulisk modellering og forslag til videre arbeid. Her beskrives også hva som ble gjort av sikringstiltak i 2000.

I etterkant av dette notatet ble NGI utfordret på å komme med mer konkrete forslag på tiltak som også er mest mulig naturbaserte da vassdraget er vernet og det er ønskelig at en eventuell sikring tar hensyn til de store verneverdiene i området knyttet til natur – og kulturmiljø.

På bakgrunn av befaring og hydraulisk modellering er det i rapporten fra august 2022 foreslått en kombinasjon av flere erosjonssikringsløsninger; tømmerkister, steinsetting og revegetering av elvemelen. Det anbefales i samråd med verneområdestyret å først utarbeide en sikringsløsning i litt mindre skala for å se om det har tilstrekkelig effekt. Dette gjøres ved å legge ut store steiner nederst i skråningen i et forsøk på å styre vannstrømmen bort fra det erosjonsutsatte området. I tillegg bør man forsøke å revegetere overliggende skråning for å forhindre den pågående overflateerosjonen.

Videre for å analysere effekten av dette tiltaket, anbefaler NGI at man laserskanner området før og etter at tiltaket er gjennomført, og etter at isen har gått hver sesong. På bakgrunn av den informasjonsinnhentingen kan man bestemme seg for om man ønsker å gå videre med en mer omfattende sikringsløsning.

Det er ønskelig å finne en løsning som på best mulig måte ivaretar naturverdiene i området og ikke tilfører materialer som anses som fremmedelementer samtidig som den sørger for å sikre bebyggelse og verdifullt natur- og kulturmiljø mot ytterligere skade.

Hjemmelsgrunnlag

Søknaden er vurdert i henhold til

Naturmangfoldloven av 19. juni 2009

Verneforskrift for Sølen landskapsvernområde av 18. februar 2011

Forvaltningsplan for Sølen landskapsvernområde vedtatt i 2015.

Delegering

I tråd med den nye forvaltningsordningen for nasjonalparker og andre store verneområder ble forvaltningsmyndigheten for Sølen landskapsvernområde delegert til et politisk sammensatt verneområdestyre med representasjon fra Rendalen kommune og Innlandet fylkeskommune ved Miljødepartementets vedtak av 15. mars 2013.

I møte for Sølen verneområdestyre den 4. november 2021 ble det vedtatt at verneområdeforvalter, som er sekretariat for verneområdestyret, er delegert myndighet til å avgjøre saker i henhold til verneforskriften for Sølen landskapsvernområde og naturmangfoldlovens § 48 i kurante saker. En sak regnes som kurante når lov, forvaltningsplan, retningslinjer fra styret eller presedens (tidligere tilsvarende vedtak) entydig avgjør hva som skal bli utfallet. Saker som gir varige inngrep/ eller effekter, eksempelvis byggesaker og andre terrenginngrep, er ikke kurante.

Denne saken behandles av Sølen verneområdestyre.

Verneformål, verneforskrift, naturmangfoldloven, forvaltningsplan for Sølen landskapsvernområde og presedens

Verneformålet

«Formålet med Sølen landskapsvernområde er å ta vare på et natur- og kulturlandskap med økologisk og kulturell verdi, med opplevelsesverdi og som er identitetsskapende. Videre er formålet med vernet å ta vare på Sølenmassivet som et karakteristisk landskapselement, geologiske forekomster og landskapsformer, biologisk mangfold og kulturminner.

Allmennheten skal gis anledning til natur- og landskapsopplevelse gjennom utøving av naturvennlig og enkelt friluftsliv med liten grad av teknisk tilrettelegging» jf. verneforskriftens § 1.

Verneforskriften og forvaltningsplan

I verneforskriften for landskapsvernområdet, § 3 punkt 1.1, heter det at området er vernet mot inngrep eller tiltak som i vesentlig grad kan endre eller virke inn på landskapets særpreg eller karakter. Her er nevnt en rekke eksempler på tekniske inngrep av permanent karakter som i utgangspunktet er forbudt, herunder vegbygging, oppføring av varige eller midlertidige bygninger, anlegg og innretninger, hensetting av campingvogner, bobiler og maskiner, bergverksdrift, vassdragsregulering, opplag av båter, graving og påfylling av masse, spregning og boring, uttak og fjerning av større stein og blokker, mineraler eller fossiler, drenering og annen form for tørrlegging, bakkeplanering osv.

Forvaltningsmyndigheten kan gi tillatelse til gjenoppføring av bygninger, anlegg og innretninger som går tapt ved brann eller naturskade jf. verneforskriftens § 3, punkt. 1.3.c. Det er tillatt med vedlikehold av anlegg og innretninger jf. § 3, pkt 1.2.a.

Det er ingen reguleringer eller vassdragsanlegg innenfor landskapsvernområdet som er etablert med tanke på kraftproduksjon. I noen av vassdragene finnes det gamle fløtningsanlegg, blant annet i Mistra. Her nevnes Nydammen og Gammeldammen.

Jf. forvaltningsplanen er en viktig del av formålet med vernet å unngå nye tekniske inngrep og de inngrep som allerede kan være skjemmende i landskapet bør søkes restaurert.

Jf. kap. 3.2. i forvaltningsplanen så er Sølenområdet et unikt og særpreget landskap med store naturkvaliteter og opplevelsesverdier. De områdene som har landskapsmessig høyest verdi, er de sentrale delene med Mistravassdraget, Sølenmassivet og landskapsrommet rundt Sølensjøen. Dette er områder som også er vurdert som landskapsmessig svært sårbare. Mistravassdraget er vurdert som svært verdifult og sårbart med sterke naturkvaliteter, som estetisk element og utgangspunkt for ulike aktiviteter. Kulturminnene og kulturmiljøene er med på å formidle brukshistorien i området. Setermiljøene har kulturhistorisk verdi og inneholder biologisk viktige naturbeitemarker og slåttemark.

Naturmangfoldlovens §§ 8-12

Inngrep og tiltak innenfor landskapsvernområdet må vurderes etter verneforskriften for området og reglene i naturmangfoldloven. Ifølge naturmangfoldlovens § 7 skal prinsippene i §§ 8-12 legges til grunn som retningslinjer ved utøving av offentlig myndighet og vurderingen skal gå fram av beslutningen.

Naturmangfoldlovens § 48

Flomforebyggende tiltak i Mistra er ikke spesifisert som tiltak verneområdestyret kan gi tillatelse til etter verneforskriften. Alle nye tiltak i elva, inkludert sikringstiltak av elvekant/forbygging må vurderes som dispensasjon fra verneforskriften jf. naturmangfoldloven § 48. Derimot kan forvaltningsmyndigheten gi tillatelse til gjenoppføring av anlegg og innretninger som går tapt ved naturskade kan forvaltningsmyndigheten jf. § 3 punkt 1.3.c i verneforskriften. Det forutsettes derimot at det gjenoppføres med samme størrelse, funksjon og plassering som tidligere.

Det heter i naturmangfoldlovens § 48 at forvaltningsmyndigheten kan gjøre unntak fra vernebestemmelsene i naturvernområder dersom det ikke strider mot vernevedtakets formål og ikke kan påvirke verneverdiene nevneverdig, eller dersom sikkerhetshensyn eller hensynet til vesentlige samfunnsinteresser gjør det nødvendig. Det følger av forarbeidene til naturmangfoldloven at den generelle dispensasjonsbestemmelsen i § 48 ikke kan anvendes for å utvide rammen som er trukket opp i vernevedtaket. Bestemmelsen skal være en sikkerhetsventil for tiltak som ikke kunne forutses eller spesielle/særskilte tilfeller som ikke ble vurdert på vernetidspunktet. Ifølge rundskriv fra Miljødirektoratet av 2014 er det i første rekke bagatellmessige inngrep eller forbigående forstyrrelser som er av stor betydning for søker sammenholdt med verneinteressene som omfattes av denne bestemmelsen.

Presedens

Presedensvurderingen bør være så konkret som mulig. Presedensfaren skal være reell og ikke hypotetisk. En konkret presedensvurdering vil bidra til likebehandling og ivareta hensynet til rimelighet. Dette vil øke forståelsen for verneforvaltningen. Vurderingen av presedensvirkninger knytter seg for det første til sannsynligheten for at lignende tiltak vil fremmes i fremtiden. Dette avhenger primært av antall saker hvor likebehandling tilsier at dispensasjon vil måtte gis. Sannsynligheten varierer på en skala fra lite sannsynlig til svært sannsynlig. For det andre knytter vurderingen seg til konsekvensene for verneområdet av at de lignende sakene får samme utfall. Disse konsekvensene varierer på en skala fra lite alvorlige til svært alvorlige. Momenter ved vurdering av sannsynlighet for at et vedtak vil skape presedens vil blant annet kunne være hvor mange andre som vil kunne søke om samme tiltak, om det er spesielle forhold knyttet til saken som tilsier at den kan særbehandles og om tiltakstypen er behandlet i forvaltningsplan med klar avgrensning av hva som kan tillates.

Momenter ved vurdering av hvilke konsekvenser det kan få om vedtaket danner presedens, vil blant annet kunne omfatte hva slags vernekategori det er tale om, hva slags verneformål det er tale om og hvor stort / omfattende tiltaket er. Om søker har spesielle behov for å gjennomføre tiltaket, kan dette skille saken fra andre lignende saker og dermed redusere faren for presedensvirkninger.

Lov om vassdrag og grunnvann (vannressursloven)

Jf. § 33 i vannressursloven: « I vernede vassdrag ivaretas vernet særlig gjennom:

- a) Reglene i denne lov, herunder særreglene i dette kapittel,
- b) bestemmelsene i vedtak etter naturmangfoldloven kapittel V, eller
- c) rettslig bindende planer etter plan- og bygningsloven.

For så vidt vassdraget går inn under vedtak etter naturmangfoldloven kapittel V, gjelder reglene i og i medhold av naturmangfoldloven istedenfor loven her. Reglene om sikkerhet, tilsyn, erstatning og

hvem som kan utøve rådighet i loven gjelder likevel. Går et vernet vassdrag inn under bindende plan etter plan- og bygningsloven, gjelder reglene i loven her ved siden av slik plan.»

I dette tilfelle så er tiltaket det søkes om innenfor Sjølen landskapsvernområde og jf. § 33 punkt b i vannressursloven gjelder og saken behandles etter naturmangfoldloven.

Rikspolitiske retningslinjer for vernede vassdrag

Jf. de nasjonale mål for forvaltning av de vernede vassdrag gitt ved Stortingets behandling av verneplanene for vassdrag jf. Innst.S. nr. 10 (1980-81) så skal det legges vekt på å:

- gi grunnlag for å unngå inngrep som reduserer verdien for landskapsbildet, naturvern, friluftsliv, vilt, fisk, kulturminner og kulturmiljø
- sikre referanseverdien i de mest urørte vassdragene
- sikre og utvikle friluftsverdien
- sikre verdiene knyttet til forekomster/områder i de vernede vassdragenes nedbørfelt som det er faglig dokumentert at har betydning for vassdragets verneverdi
- sikre de vassdragsnære områdenes verdi for landbruk og reindrift mot nedbygging der disse interessene var en del av grunnlaget for vernevedtaket.

Mistra - Verna vassdrag

Mistra er et varig verna vassdrag i verneplan II (1980).

Vernegrunnlag: Østlig sidevassdrag til Rena i Glåma i Glommavassdraget. Vassdraget er sentrale deler av et rolig landskap fra øverst myrdekket forfjell, deretter skog og myr, før utløp til Rena gjennom et trangt elvegjel. Elveløpsformer, geomorfologi, botanikk, landfauna og vannfauna inngår som viktige deler av naturmangfoldet. Viktig for friluftslivet.

Mistra er nabovassdrag til Trysilvassdraget. Elva begynner i Misterfløyet, et vidt og åpent fjellandskap med runde, lave fjellrygger. Sjørover blir dalføret trangere, og fra Nysætra til strøkene sør for Søndre Missjøen er elva omgitt av dominerende og ruvende fjellrygger som Sjølen, Tannvola, Tissvola og Nupen. Sjølen med sine spisse topper, skar og botner ruver i landskapet med en høyde på 1755 moh. I nedre deler har Mistra skåret seg ned i en trang og vill v-dal med canyon-preg. Ut mot hoveddalføret i Rendalen er landskapet igjen mer åpent og elva har lagt opp en stor grusvifte der den munner ut i Rena like nord for Storsjøen ved tettstedet Åkrestrømmen.

I en periode av isavsmeltingstiden hvor isskillet gikk over nedbørfeltet, ble det dannet flere geomorfologiske former. Dette er verdifulle elementer som skaper variasjon i denne type landskap. Også canyonen og grusvifta har geologisk/naturgeografisk verdi.

Nedbørfeltet ligger sentralt i det store østnorske sparagmittfeltet. Denne berggrunnen gir et næringsfattig jordsmonn som igjen gjenspeiles i vegetasjonen. Lyse, ensformige lavflater dominerer øvre deler, mens det meste av arealene under tregrensen har furuskog med lys lav i bunnen.

I nedbørfeltet forekommer alle våre fire viltlevende hjortedyr, med rein og elg som dominerende. Det antas også at alle våre store rovdyr lever her. Særlig antas de bratte, ulendte liene i Mistras nedre deler å tilhøre deler av et kjerneområde for gaupe.

Ørret er dominerende fiskeart, men i de nedre deler forekommer også harr, sik og gjedde. Mistra er for øvrig viden kjent på grunn av oppgangen av storørret fra Storsjøen og håvfiske etter sik i Åkrestrømmen. Sik fra Storsjøen går opp i Rena og Mistra for å gyte.

Mistra oversvømmet tidligere vei og dyrket mark ved utløpet. Her er det nå utført forbygningsarbeider. Store sammenhengende arealer av Mistras nedbørfelt er ellers lite berørt av tekniske inngrep, og har villmarkspreg. Fylkesveien mellom Åkrestrømmen og Elvebrua går opp lia på sørsiden av elva. Samlet er det betydelige verneinteresser knyttet til Mistra, både innen naturfag og friluftsliv.

Vurdering

Naturmangfoldlovens § 8 - Kunnskapsgrunnlaget

I naturmangfoldlovens § 8 heter det blant annet at offentlige beslutninger som berører naturmangfoldet så langt det er rimelig skal bygge på vitenskapelig kunnskap om arters bestandssituasjon, naturtypers utbredelse og økologiske tilstand, samt effekten av påvirkninger.

Verneområdeforvalter mener med bakgrunn i registreringsarbeidet som ble utarbeidet i forbindelse med verneplanprosessen å ha tilstrekkelig med kunnskap om verneverdiene i Sølenområdet og mulige konsekvenser av det omsøkte tiltaket slik at det ikke er nødvendig å innhente ny kunnskap om dette. Tiltaket er sjekket ut i forhold til naturbase, artskart, kulturminnesøk, artsdatabanken og naturtypekart. Kunnskapsgrunnlaget om verneverdien anses som tilstrekkelig for å vurdere søknaden, men det ble innhentet mer kunnskap fra NGI om erosjon og ulike sikringstiltak for å vurdere tiltak som er mest mulig naturbaserte løsninger og som ikke vil påvirke verneverdiene nevneverdig.

Det stilles vilkår i tillatelsen slik at tiltaket påfører minst mulig skade på natur jf. naturmangfoldlovens § 9 om føre-var-prinsippet.

Verneverdiene

Verneformålet og verneverdiene i landskapsvernområdet er knyttet til natur- og kulturlandskapet, geologi, biologisk mangfold og kulturminner. Området er i Hedmarkssammenheng unikt og særegent med store naturkvaliteter og opplevelsesverdier. Arealene er samtidig vurdert som sårbare landskapsmessig.

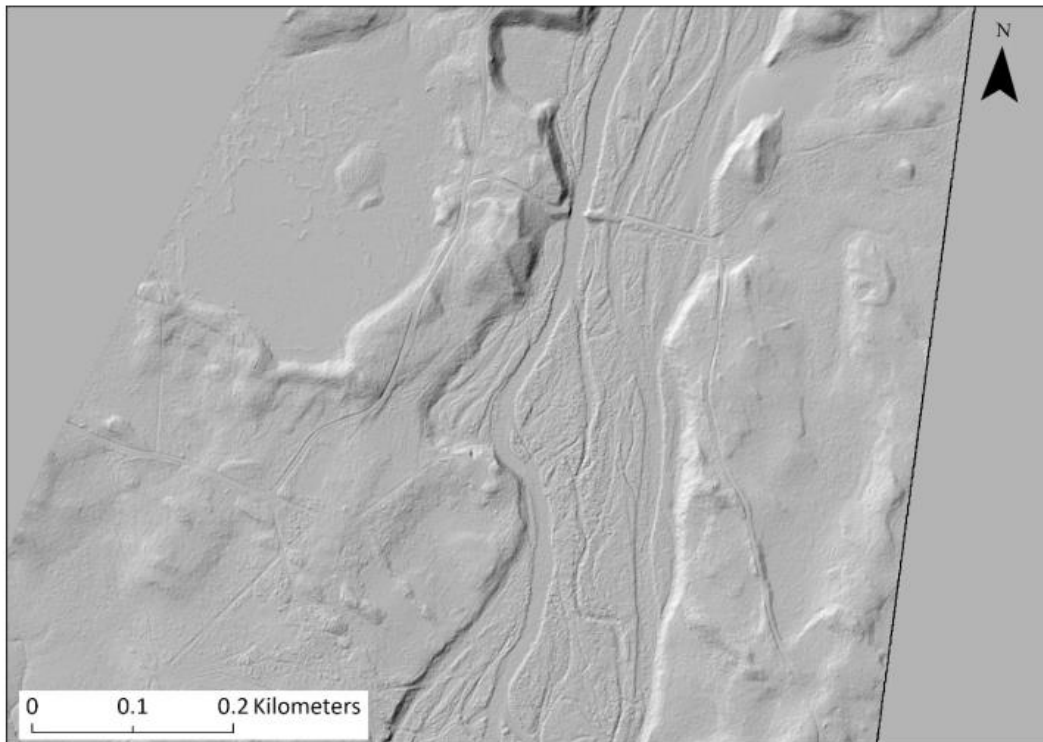
Sølenmassivet med omkringliggende åpne landskapsrom i fjellviddelandskapet, kvartærgeologiske verdifulle landskapsformer og forekomster, biologisk mangfold og store kulturminneverdier. Store deler av landskapsvernområdet ligger mer enn 1 km fra tekniske inngrep. Store deler av landskapsvernområdet ligger også innenfor geologisk arv. Verneverdiene er knyttet til natur – og kulturlandskapsverdier der setermiljø, vegetasjon og kulturminner utgjør en vesentlig del av landskapets egenart. Misterdalen er en av 8 setervoller innenfor landskapsvernområdet. Det er registrert kulturminner og SEFRAK bygninger i Misterdalen, men ingen vurderes å ligge innenfor risiko for erosjons – eller flomskader. Gravhaugen jf. Askeladden som ligger på erosjonskanten mot Mistra er sjekket ut av fylkeskommunen og de finner ikke at dette er en gravhaug.

Innenfor landskapsvernområdet er det blant annet 7 våtmarksområder som utmerker seg med et rikt fugleliv og flere rødlistearter. Det er også gjennomført en sårbarhetskartlegging av rovfugl og ugler som viser flere lokaliteter det er viktig å ta vare på, spesielt i hekkeperioden. Rendalsren har store deler av sine viktigste helårs- og vinterbeiter og kalvingsområder innenfor landskapsvernområdet.

Mistra er varig verna vassdrag hvor elveløpsformer, geomorforlogi, botanikk, landfauna og vannfauna inngår som viktige deler av naturmangfoldet. Mistra er meanderenden elv som er i kontinuerlig forandring. Elva renner gjennom hele landskapsvernområdet og gjennom setervollen i

Mistedalen. Vassdragsnaturen og landskapsrommet rundt Mistravassdraget er særlig viktige landskapselement og viktig for det biologiske mangfoldet. Mistra er ei attraktiv fiskeelv på grunn av oppgang av storørret fra Storsjøen og stasjonær ørret. Enkelte deler av vassdraget er svært produktive som begge Missjøene, da i særlig grad den søndre. Området er spesielt sårbart for inngrep.

Figur 2-4 i NGI rapport fra 2021 viser høyde/terrengskygge – kart av Mistra. Det er tydelige historiske spor av elvens meandring siden siste istid. Den viser at Mistra tidligere også har svingt lengre vestover ovenfor eiendommen til søker og området det søkes om erosjonssikring.

Figur 2-4 Høyde-/terrengskygge-kart av Mistra. Det er tydelige historiske spor av elvens meandring siden siste istid.

Fløting og tiltak rundt 1960

Vassdraget ble tidligere benyttet til fløting og rundt 1960 ble det gjort tiltak oppstrøms for dagens bru for å lette fløtinga. Det østre elveløpet ble blant annet stengt og muligens ble det også fjernet steiner i elva. Fløtinga tok slutt rett etter at dette tiltaket ble gjort, det sies et år etter. Brua ble også bygget på omtrent samme tidsrom, noe som medfører at vannhastigheten øker nedstrøms.

Sikringstiltak i 2000

Det ble i 1997 påvist bruddskader i en 4-6 m høy mel på eiendommen til Odd Marvel rett øst for bebyggelsen. Det ble konkludert med at skadene hadde oppstått som følge av endret strømningsmønster på grunn av oppbygging av ørmasser på vestre siden av holmen som ligger midt i løpet. NVE gjennomførte derfor et sikringstiltak i 2000 som bestod av 50 m lang tømmerforbygning og i tillegg ble det tatt ut masser på øra midt i elveløpet, samt etablert 5 buner for å minimere faren for ny erosjon. Det ble benyttet lokal rundet elvestein.

I flommen i 2013 ble erosjonssikringen skadet og i 2018 ble anlegget ytterligere skadet.

Elva har undergravd erosjonssikringen som deretter har blitt ødelagt. Det antas at skadene mest sannsynlig har blitt forsterket av isgang i elva. Den pågående erosjonen har i ettertid undergravd skråningen ytterligere slika at helningen har økt. Dette har medført utglidning av enkeltstående partier. Steinene som ble benyttet var nok for små til å forankre tømmeret og tømmeret/forbygningen var ikke nedgrunnet tilstrekkelig for ikke å bli undergravet. Stor stein kunne ligget i foten, men lokal rundet stein vil ikke ligge. Hensikten med bunene var å styre strømmen før den kom til forbygningen. I dag har bunene ingen effekt på større vannføring som ved flom. Forbygningen ligger direkte i angrepspunkt for is og vann. Ved lav vannføring har de grove massene i bunnen av skråningen forhindret videre erosjon. Det ligger igjen noen stokker i forbygningen.

NVE befaringsrapport 2020

NVE sier i sin befaringsrapport fra 2020 at omfanget og hastigheten på erosjon er usikker da erosjonen nå skjer i nedre del av svingen, vekk fra eiendom/hytte. Det er ikke målestasjoner her som viser informasjon om vannføring over tid.

I 2020 ble det observert oppsamlede steinmasser i nedkant av sikringen, og manglende tømmerisering langs med erosjonsutsatt område. Det ble videre observert en potensiell svakhet i sikringens nedre del hvor enden av tømmer er utsatt for videre erosjon, men omfang og hastighet er usikker da erosjonen her skjer i nedre del av svingen. JF NVE så ser det ut fra foto ut til at erosjon har økt noe i forkant av skråning, ved starten av svingen og foten av vollen, men lite i høyden og innover.

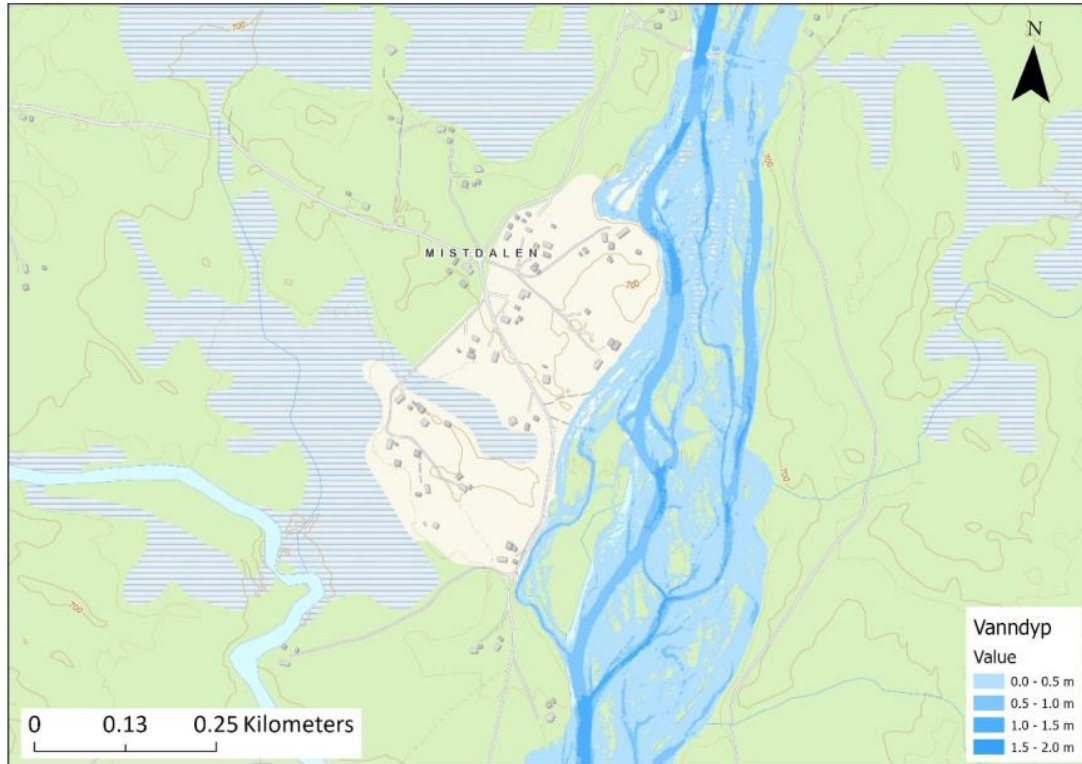
Jf. flyfoto så kan det indikere en endring gjennom økt vegetasjon og avsetning av elvemasser ved innløp til naturlig flomløp nedstrøms for brua. Dette medfører mer vann i hovedløpet. Videre er det økt vegetasjon/tilvekst i yttervingen ovenfor erosjonssikret område. Det ligger fortsatt igjen stein i området som sikring. Målinger tyder på at det er begrenset erosjon på toppen av vollen.

Bunene oppstrøms kan fortsatt ses, det ligger noen rekker med større stein som nå dels er gjengrodd. Det er synlig i foto fra 2004 at tømmerforbygningen ble bygget som en rett vegg, som i etterkant har vridd seg og tatt stor skade hvorpå den ene halvdel er forskjøvet nedstrøms. Det var vann på innsiden av forbygningen på befaringen i 2021 ved relativt lav vannføring.

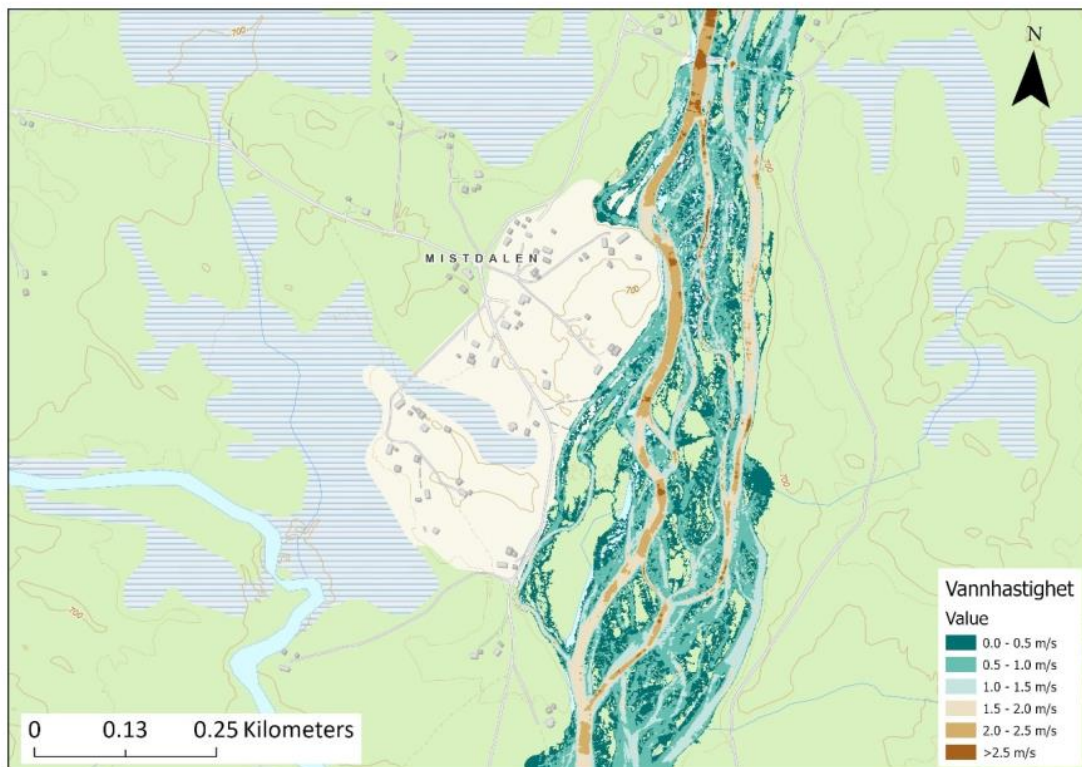
NVE påpeker også at endringsprosesser er naturlig i vassdrag. Mistra har en antatt gradient på 0.01-0.03, elvetype «varierte stryk» og dominerende substrat med både grus, rullestein og blokk. Erosjon er derfor en naturlig og viktig del av vassdragets karakter og miljø.

Hydraulisk analyse

For å bedre kunne vurdere hvilken sikringsløsning som er mest hensiktsmessig for området har NGI utført en enkel hydraulisk modellering av forholdene i elva. Dette er gjort for å danne seg et bilde av vannhastigheter og dyp. Resultatet fra analysen viser at det ved en antatt 200 års flom vil bli maksimale vanddyb og -hastighet på 1,1 m og 2,6 m/s. Flomvannet vil bre seg utover flomsletta. Det at elva brer seg utover på denne måten fører ofte til at man ikke får så høye vannhastigheter. Den høyeste vannhastigheten vil bli ved innsnevringen ved brua oppstrøms og ned mot det aktuelle området. Se figur 2-1 og 2-2 i rapport 2022

Figur 2-1 Modellert vannndyp ved en 200-årsflom.

Figur 2-2 Modellert vannhastighet ved en 200-årsflom.

Sikringstiltak

(NGI Rapporter 2021 og 2022):

På bakgrunn av funn fra befaringsinformasjon om tidligere hendelser så forventes det at elveerosjon og erosjon som følge av isgang i verste fall vil kunne skade tunet sett over en lang tidshorisont, men bygninger er ikke direkte utsatt. NGI anbefaler likevel å sikre skråningen for å hindre videre erosjon, men ved minimale inngrep.

Erosjonsproblematikken er todelt i området. Den ene delen omfatter undergraving av skråningsfoten forårsaket av elva. Den andre delen omfatter overflateerosjon i skråningen som følge av nedbør.

NGI har i sine rapporter presentert løsninger som er fullstendige sikringer for hele det erosjonsutsatte strekket, men grunnet vernet og av økonomiske hensyn anser NGI i samråd med verneområdeforvaltningen at det er mer hensiktsmessig å følge en **stegvis tilnærming**. Elvas underminering av skråningen er av langsom karakter, slik at bygningene, vurdert ut fra tidligere erosjon og utvikling av elveløpet, ikke anses umiddelbart truet. Man kan dermed ta seg tid til å gradvis skalere opp erosjonssikringen for å holde inngrepene til et minimum, samtidig som man kan evaluere hvor godt hvert tiltak fungerer.

NGI anbefaler og at man høster erfaringer fra andre områder hvor det er gjennomført tilsvarende tiltak før man lander på endelig løsning i Mistra. NGI har nylig gjennomført en mulighetsstudie Finndalen landskapsvernområde som er relevant.

1. Stegvis tilnærming

Buner og steiner

NGI anbefaler at man gjør noen innledende forsøk på å dempe erosjonen langs elvemelen før man iverksetter større tiltak. Dette kan gjøres ved å legge ut større enkeltsteiner langs elvekanten med størrelse jf. tabell 4-2 i NGI rapport 2022. Det er da viktig at steinene blir plassert på en slik måte at de styrer strømmen over på motsatt elvebredd jf. figur 4.14 i samme rapport.

Figur 4-14 Tentativ plassering av steiner som innledende forsøk på utplassering av steiner som erosjonssikring.

Plasseringen må vurderes og justeres i forbindelse med utlegging av steinene for å vurdere strømningsmønsteret fortløpende. Steinene må legges slik at lengste akse ligger parallelt med elvebunnen, og de må grunes godt ned i elvebunnen slik at de blir forankret tilstrekkelig.

Revegetering

Det er forventet at naturlig revegetering av elvemelen vil være en langsom prosess, på grunn av stadig erosjon og hvor skråningstoppen vil slakes ut med tiden. For å bevare så mye av skråningstoppen slik den er nå, anbefales det at man prøver å reetablere vegetasjon ved metoder for naturbaserte løsninger. Lokaltiteten er ufordrende og det er dermed naturlig å gjøre noen innledende forsøk for å evaluere om løsningen er levedyktig.

I rapporten fra 2022 er det beskrevet hvordan det kan forsøkes;
Som innledende forsøk anbefales det derfor at man lager en 1,5 meters seksjon, i overkant av dagens gjerde, hvor man forsøker å bygge opp en terrasse, slik som i figur 4-8. I forkant av seksjonen hamres det ned noen peler, hvorpå det bygges opp en vegg med horisontale greiner/stiklinger (lokal vier) i bakkant, hvor plantejord blandes inn i jorden i bakant av veggen og man utformer en terrasse. Man kan også legge høy etter slåttongen oppå terrassen, med noe overdekning som holder det på plass (f.eks fibermatter eller greiner), for å se hvordan det utvikler seg videre. Samtidig som man utformer en slik sikring, bør man forsøke å kultivere noen stiklinger av einer i pletter, slik at man etter et til to år kan plante ut disse og se hvordan overlevelseshraten er. Se figur 4-15 i NGI rapport fra 2022.

Det kan eventuelt vurderes om man kan tilsette frøblandinger med småvekster som er tilpasset floraen i området. Dette kan sjekkes ut med NIBIO.

I NGI rapporten fra 2022 er det også beskrevet en mer omfattende metode for revegetering som kan benyttes om man senere går for en fullsikring av skråningen.

NGI anbefaler laserskanning i forkant og etterkant av tiltakene for å se hvordan området utvikler seg og ha et bedre kunnskapsgrunnlag for hvilke tiltak man evt. bør iverksette.

2. Fullstendig sikring

I NGI rapporten fra 2022 beskrives alternative løsninger for fullstendig sikring av elvemelen med ordna steinlag, steinplastring eller en mer tradisjonell løsning med tømmerkister i malmet furu.

For de to første løsningene må det sikres 0,5 m over beregnet flomnivå som er 1,5 m over elvebunn. I tillegg må det anlegges en tilstrekkelig dyp og robust fotgrøft/sikringstå for å hindre utgraving av sikringstiltaket og etablere kanvegetasjon ned til normal vannstand. Det henvises til NVE sin sikringshåndbok og skisser beskrevet i rapportene fra NGI. Å sikre hele skråningen med lokal stor stein, eventuelt utført som solide buner på hele strekningen er en konvensjonell løsning som vil ha bedre bestandighet mot bl.a. isgang og undergraving.

For tømmerforbygning er det viktig å anlegge en mer robust konstruksjon enn den som ble anlagt i 2000. Da var ikke løsningen godt nok forankret i bunn eller elvemelen og den ble undergravd og skurt vekk av isgang over tid. Tidligere ble slike tømmerforbygninger brukt for å lette fløting og fungerte også som erosjonsbeskyttelse og strømstyrere. Et alternativ kan være steinkister i malmet furu som fylles med stein. Det er viktig at konstruksjonen har en kurvatur som er bedre tilpasset elveløpet enn den forrige, så man hindrer at elveerosjon konsentreres lokalt. Da må det også anlegges strømvisere eller buner og skråningen må sikres et stykke over flomvannstand for å kunne motstå ispåkjenning. Det kan evt. gjøres med kombinasjon steinsetting med lokal stein og beplantning.

Buner/strømvisere er også beskrevet i rapportene, som er konstruksjoner som stikker ut i elva for å skyve strømmen bort fra det erosjonsutsatte området. Dette ble forsøkt i 2000 og rester ses i dag. Isgang er atagelig årsak til at de ikke stod seg over tid – og det anbefales å legge ut buner av lokal stein som vil styre strømrretningen til elva mot øst. Hvis disse bunene skal fungere under flom må de bygges høyere i terrenget enn dimensjonerende flomvannstand og tilstrekkelig stor nok stein benyttes og forankres godt.

Alle disse løsningene er godt beskrevet i rapportene til NGI. Der er det også beskrevet metoder for revegetering i kombinasjon med full sikring av skråningen.

Oppsummering/konklusjon - Natumangfoldlovens § 10 - Samlet belastning

I landskapsvernområdet er det en overordnet målsetting å unngå nye inngrep og tekniske installasjoner som kan bidra til å ødelegge eller forringe de natur- og kulturverdier som vernet er ment å ivareta. Inngrep eller tiltak som kan endre landskapets særpreg og karakter eller påvirke landskapet sin helhet er ikke tillatt og det skal legges vekt på den samlede virkningen av tiltak i området, jf. naturmangfoldlovens § 10. Det er viktig at ikke vernet uthules gjennom mange dispensasjoner til mindre tiltak. En slik dispensasjonspraksis vil kunne endre landskapets særpreg og karakter vesentlig over tid og dermed være i strid med verneformålet.

I verneforskriften er det presisert at vedlikehold av anlegg og innretninger er tillatt, men det omfatter ikke ombygginger eller utvidelser. Jf. verneforskriftens § 3, pkt. 1.3.c. kan forvaltningsmyndigheten gi tillatelse til gjenoppføring av anlegg og innretninger som går tapt ved naturskade og jf. § 3, pkt. 1.3.k. gi tillatelse til riving av bygninger, anlegg og innretninger og oppføring av nye med samme størrelse og for samme bruk.

Flom i 2013 og 2018 har medført større skader på sikringsanlegget fra 2000 og søker ønsker gjenoppføring/utbedring av anlegget. Det ble gitt tillatelse til å restaurere sikringstiltaket i 2019 etter samme metode som i 2000. Det ble imidlertid sendt ny søknad i 2021 om å benytte sprengstein i stedet for lokal stein. På bakgrunn av det ønsket verneområdestyret bedre kunnskapsgrunnlag om erosjonssikring i verna vassdrag og NGI har utarbeidet to rapporter for styret. I tillegg er det utarbeidet NGI rapport for verna vassdrag innenfor Finndalen LVO som også er nyttig og relevant kunnskap.

De aktuelle sikringstiltakene som er skissert må vurderes opp mot verneforskriften for Sølen landskapsvernområde og i tillegg er vassdraget en del av nasjonal verneplan for vassdrag (verneplan II). Selv om hensikten med verneplan for vassdrag først og fremst gjelder vern mot vannkraftutbygging, påpekes det i rikspolitiske retningslinjer for vernede vassdrag at inngrep som reduserer verdien for landskapsbilde, friluftsliv, vilt, fisk, kulturminner og kulturmiljø skal unngås.

Verneverdiene omfatter natur- og kulturlandskapet og hvor ikke minst et levende fluvialt miljø der naturlige elveprosesser er et viktig element. I tillegg finnes også verneverdige kulturmiljøer og automatisk freda kulturminner i Misterdalen.

Det er viktig å balansere de hensynet til verneverdiene som blant annet inkluderer dynamiske og meandrerende elvesystemer samtidig opp mot sikring av kulturlandskapet og kulturmiljøet. Noe forenklet kan vi konkludere med at flom i verste fall kan true enkelte kulturminner/seterbygninger, mens det i hovedsak er flomsikringstiltakene som i seg selv kan true verneverdiene.

Jf. verneforskriften og rikspolitiske retningslinjer for verna vassdrag så bør det være mulig å sikre kulturmiljøer/kulturlandskap/kulturminner mot erosjon hvis det utføres på en skånsom måte og med

bruk av lokale materialer. Mens det ikke er ønskelig å gjennomføre større tiltak som overføring av vann eller regulering av vannføringen.

Av hensyn til vassdragsnaturen og landskapet i Sølen LVO er det viktig at fysiske tiltak er godt gjennomtenkt. Graving og uttak av masser i elva vil være i strid med verneformålet. Det blir tilrådd mest mulig tiltak på land. Det er i vurderingene lagt vekt på at de anbefalte løsningene er så naturbaserte som mulig, ved bruk av lokale materialer og å unngå f.eks tilkjøring av sprengstein. Tiltakene er vurdert å sikre den utsatte skråningen, uten å forringe det naturlige, levende og aktive elvemiljøet, som utgjør en viktig del av verneinteressene. Elvemiljøer er dynamiske system som utvikler seg og hvordan elvas morfologi vil naturlig utvikle seg over tid er vanskelig å si. Så ingen sikringstiltak er således permanente. Men sikringsløsningen bør ha en utforming som er forenelig med vernestatus og lokalmiljø/landskap.

NGI oppsummerer med at det er vanskelig å anbefale en enkel løsning i dette tilfellet. En konvensjonell løsning hvor man legger ut samfengt sprengstein hentet fra et steinbrudd i nærheten ville vært det klart billigste og mest effektive tiltaket. Det vil derimot forringe natur- og kulturverdiene i området. En løsning med lokal stein vil medføre ekstra arbeid knyttet til å finne stein og transportere den. For løsningen med tømmerkister vil det å innhente håndverkerkompetanse og gode materialer være viktig. Felles for alle løsningene er at det vil kreve vedlikehold.

Å beskytte mot erosjon under en så heftig flom som en 200 års flom vil kreve tiltak som ikke nødvenidgvis vil være i tråd med verneforskriften som å bygge flomverk. Slike tiltak vil heller ikke være i henhold til forutsetningene om så naturbaserte løsninger som mulig. Det vil også kreve bruk av tyngre maskiner og tilkjørte masser, noe som vil være i strid med vernet i området. Selv ved en 200 års flom viser modellene i rapportene at bebyggelsen ikke vil være direkte berørt. Derimot vil erosjon som foregår jevnt over lange perioder være vel så viktige i forhold til utvasking som store flommer.

Stegvis tilnærming

Da det ikke er umiddelbar fare for bebyggelse og det er usikkerhet i forhold til hvordan erosjon vil utvikle seg framover, anbefales det først å prøve ut en mest mulig naturbasert løsning og en stegvis tilnærming ved å legge ut store steiner i elva for å se om dette kan endre strømningsmønsteret tilstrekkelig til at erosjonen begrenses jf. figur 4.14 i rapport fra 2022. Så kan man over tid se om man trenger å iverksette ytterligere tiltak.

Uttak stein

Ved konkrete sikringstiltak i terrenget ved flomsikring med stein, vil planlegging i forkant være sentralt; prinsippskisser, valg av steintyper/-størrelser, estetikk og god landskapstilpasning. Stein fra gamle steinmurer og rydningsrøyser må ikke benyttes. Det er lagt vekt på bruk av lokale materialer, stein fra elva eller flyttblokker i området.

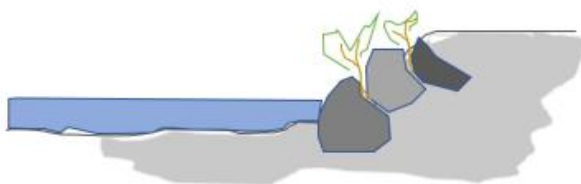
Blokker, steiner og fibermaterial (grus og sand) som skal benyttes i tiltaket bør i tillegg til å tilfredsstillende dimensjoneringskrav være tilpasset grunnforholdene/geologien på stedet. Det kan bli utfordrende å anskaffe masser som tilfredsstillende kravene til dimensjonering i nærheten, og det kan være nødvendig å frakte inn materialer som ikke er lokale. Alle aktuelle uttak må befares mht. egenethet, og i tillegg til de nærliggende masseuttakene, er det sannsynligvis historisk sett blitt transportert blokker og steiner nedstrøms for elvemelen som muligens vil kunne tilfredsstillende kriteriene. NGU ressurskart benyttes og alt uttak av stein skal avklares med verneområdeforvalter i forkant.

Buner

Erosjonssikring av utsatte elvekanter og bygging av mindre buner i elva for å styre vannstrømmen med egne stein og masse, vil ikke være til nevneverdig ulempe for verneverdiene og vil være et tiltak som tar hensyn til sikring av verdier og vassdragsnatur.

I rapporten om flomsikringstiltak i Finndalen LVO beskrives det å sikre elvekanter med å anlegge sikring/buner med stedegen stein plassert som små buner av to-tre steiner eller med en stor enkeltstein grunnset godt ned i elvebunnen. Steinen bør være kantet med sider på minimum 0,5 m, som gir volum på 0,125 m³ og en vekt på minimum 350 kg. Stein lagt ut som enkeltstein bør være større. Halve steinen bør graves ned i elvebunnen ved foten av elvebredden. Det sikres ikke over torvnivå. Tiltaket kan gjøres med noen flere mindre buner, helst med litt ulik størrelse, eller stein lagt ut som enkeltstein langs bredden.

Under er det figurer fra NGI rapport om sikringstiltak i Finndalen LVO som viser eksempler på sikring med mindre/korte buner. Disse bunene kan lages lengre om nødvendning, men strømningsmønsteret bør vurderes fortløpende.

Figur 5-22 Figuren viser en prinsipp tegning for sikring med stein i små grupper eller korte buner. Enkeltstein kan også benyttes, men må da være større og fortsatt grunnes godt ned i elvebunnen.

Figur 5-23 Figuren viser prinsipp for sikring med korte buner ca. 1 m ut fra bredden (svak strømvise) og utlegging av grupper av stein i kanten eller enkeltstein.

Ved utsetting av buner eller strømviserer er det viktig at en ikke bare bestemmer plassering på forhånd, men at man underveis vurderer hvordan strømviserne virker før neste plasseres. Flytting av stein og etablering mindre buner oppstrøms vil kunne gi lavere vannføring og redusere erosjon nedstrøms for bunene.

Bygging av buner som skal fungere godt under stor flom må bygges høyere enn flomnivå (beskrevet i NGI rapport 2022 under fullsikringstiltak) og vil medføre større inngrep i vassdraget og landskapsbildet enn mindre buner som leder vannet ved mer normal vannføring. Det vil kunne være negativt for ivaretagelse av verneverdiene.

Uttak av ør og lede vann i sideløp

Flytting av ører er mye brukt for å styre strømmen i elvemiljø, både for å fordele vannet og for å legge ørmassene opp i en form for sikring. Men dette er relativt kortvarige tiltak, fordi ørene er «levende». De vil bygges opp igjen og de vil forflytte seg over tid. Jf. rapporten om sikringstiltak i Finndalen LVO så skal ørmasser tas når øra ligger tørr, og det bør ikke tas ut masse under vann. Øra vil da endre seg igjen ved økt vannføring. Det vil være nyttig å dokumentere før og etter uttak med foto.

Uttak av masse fra eksporterte ører for å endre strømmen kan være aktuelle tiltak ved behov for å lede vann i østre sideløp for å avlaste hovedløp som blant annet en midlertidig løsning under arbeidet med erosjonssikringen. Graving og flytting av elve-ører er i beste fall kortsiktige tiltak, og kan få uheldige effekter nedstrøms som det er viktig å være klar over.

Vedlikeholdsplan

Noen av tiltakene vil ikke være permanente, og vil måtte gjentas, særlig etter store flommer. Det vil være nyttig å etablere en vedlikeholdsplan for området og for tiltak som er satt i verk. En slik plan må omhandle hvilken situasjon som tilsier at en kan gjøre nye tiltak, hvor ofte, og hvordan tiltak kan gjennomføres. En slik plan må si noe om hvilket omfang tiltakene kan ha og hvordan eventuelle skadevirkninger både på land og i vann skal minimaliseres.

Revegetering

Det anbefales også å gjøre forsøk på revegetering av skråningen jf. beskrevet i NGI-rapportene. Det bør legges til rette for kantvegetasjon som vil stabilisere elvebredden ytterligere. Ved revegetering vil det være viktig å forhindre tråkk og beiting for en periode.

Tiltaket må behandles etter lakse og innlandsfiskeoven og forskrift om fysiske tiltak i vassdrag

Tiltak i elva må planlegges i samråd med biologisk ekspertise for å minimalisere skadevirkninger for fisk og annet i liv i elva. Når det gjelder fisk må det gjøres en vurdering om tiltakene er av en slik karakter og størrelse at de fører til transport av finstoff av betydning nedstrøms, sett i sammenheng med avstand til gyte – og oppvekstområder for ørret. Den vurderingen vil fylkeskommunen ta ved behandling etter lakse – og innlandsfiskeoven etter at tiltakene er spesifisert og avklart etter vernereglene.

Konklusjon

Ut fra en samlet vurdering foreslår verneområdeforvalter å gi tillatelse til en stegvis tilnærming av erosjonssikringen. Tiltakene som er beskrevet (legge ut store steiner og forsiktig erosjonssikring i vannkanten, bygging av mindre buner i elva og forsøk på revegetering) vil gi minst total belastning for økosystemet i vassdragsmiljøet og gi liten landskapsvirkning og dermed ikke være i konflikt med verneverdiene eller påvirke verneverdiene nevneverdig jf. NML § 10.

Skånsomme tiltak og naturbaserte tiltak er ønskelig i størst mulig grad, spesielt i elva, og utføres så langt det er mulig med bruk av lokale materialer.

Det omsøkte tiltaket er også det eneste flomsikringstiltaket i sitt omfang innenfor landskapsvernområdet og vil dermed ikke kunne skape presedens som på sikt vil kunne uthule vernet, jf. naturmangfoldlovens § 10.

Det anses at tiltaket ikke vil forringe verneverdiene i området med vilkår som skisseres i innstillingen. Kostnadene ved å legge oppgravde masser og stein naturlig i terrenget slik at det ikke blir skjemmende må bæres av tiltakshaver jf. naturmangfoldlovens § 11. I følge naturmangfoldlovens § 12 skal det tas utgangspunkt i de mest miljøforsvarlige driftsmetodene og teknikkene, samt lokalisering av tiltaket, for å oppnå de beste resultatene. Det henvises til vilkår i innstillingen til vedtak og tiltaket anses ikke å påvirke verneverdiene nevneverdig.

Vi er inne i naturrestaureringens tiår og erfaringer med blant annet revegetering vil gi nytting kompetanse framover. Det bør innhentes kompetanse fra miljøer som har erfaring med revegetering til arbeidet.

Verneområdestyret må vurdere om de kan omdisponere noe midler til laserskanning for å følge med på utviklingen av tiltakene og evt. også benytte noe av tildelte midler til naturrestaurering til å bistå med revegetering. Det er viktig å analysere og følge med på utviklingen av erosjonen for å se om det er nødvendig med større erosjonstiltak etter hvert.

Det kan benyttes maskiner dersom dette kan gjøres uten skader på natur og kulturmiljøet. Søknad om motorisert ferdsel på barmark med maskiner i forbindelse med tiltaket behandles i egen sak.

Behandling:

Innstilling enstemmig vedtatt.

Vurdering vedrørende å benytte midler til terrengmåling/laserskanning og revegetering drøftes i neste styremøte.

Vedtak:

Med hjemmel i verneforskriften for Sjølen landskapsvernområde § 3, punkt 1.3.c og naturmangfoldloven § 48 gir Sjølen verneområdestyre Per Hagen AS på vegne av grunneier Odd Marvel (gbnr. 55/20, 55/112) dispensasjon til en stegvis tilnærming for å for å dempe erosjonen langs elvemelen ved tidligere sikringstiltak i Mistra i Misterdalen, før man eventuelt gir tillatelse til større tiltak.

Tiltakene det gis tillatelse til er beskrevet i NGI rapport 2022 under kapittel 4.3. «Stegvis tilnærming til erosjonssikring» og gjennomføres som beskrevet der. Tiltakene består av følgende:

- Erosjonssikring ved å legge ut større enkeltsteiner langs elvekanten i det erosjonsutsatte område med størrelse jf. tabell 4-2 og jf. figur 4.14.
- Innledende forsøk på revegetering jf. figur 4.15 og beskrivelse i rapporten.
- Det kan også vurderes å anlegge noen mindre buner som beskrevet i saksutredningen/NGI rapporten fra Finndalen LVO.

Følgende vilkår er knyttet til dispensasjonen:

- Ved gjennomføring av tiltaket skal det tas hensyn til miljøet slik at virkningene på landskapet blir så liten som mulig.

- Det er viktig med god planlegging i forkant av tiltaket; prinsippsskisser, valg av steintyper/-størrelser, estetikk og god landskapstilpasning.
- Det skal brukes stedegen stein for å sikre elvekanten og i bunene; stein fra elva, flyttblokker i området eller evt. fra masseuttak i nærheten som er tilpasset grunnforhold/geologi på stedet. NGU sitt ressurskart benyttes, aktuelle uttak befares og alt uttak av stein skal avklares med verneområdeforvalter i forkant. Stein fra gamle steinmurer og rydningsrøyser må ikke benyttes. Grunneiers tillatelse for uttak av stein må innhentes.
- Plassering av steinene i sikringssonen og i mindre buner må vurderes og justeres i forbindelse med utplasseringen for å vurdere strømningsmønsteret fortløpende. jf. beskrivelse i NGI rapport.
- Midlertidig lagring av stein som skal benyttes til erosjonssikringen skal avklares med verneområdeforvalter.
- Under arbeidet med erosjonssikringstiltakene kan det være behov for midlertidig å lede vann inn i to sideløp for å avlaste hovedløp. Det skal vises varsomhet ved flytting av elveøra og dette må avklares med vernemyndigheten før det eventuelt gjøres.
- Det skal unngås skader på omkringliggende terreng. Oppgravde masser og steiner skal legges opp slik at det ser mest mulig naturlig ut i terrenget og at det ikke blir skjemmende i landskapsbildet. Elvekanten oppstrøms for skråningen som erosjonssikres skal ivaretas.
- Vegetasjon og humus som fjernes benyttes ved istandsetting av kanter i etterkant.
- Ved revegeteringen skal beskrevet metode i NGI rapport fra 2022 benyttes. Det må benyttes stedegne arter i revegeteringen. Det skal innhentes kompetanse med relevant erfaring til å utføre tiltaket. Området må skjermes for tråkk og beite en periode.
- Det bør gjennomføres laserskanning før og etter tiltakene i samråd med verneområdeforvalter.
- Tillatelsen gjelder i 3 år fra vedtaksdato.

Søknad om dispensasjon for motorisert ferdsel på barmark i forbindelse med erosjonssikringen behandles i egen sak etter at tiltakene er planlagt av søker/entreprenør i samarbeid med verneområdeforvalter med tanke på traseer, hvor uttak av steiner skal tas mm.

Arkivsaksnummer: 2023/3178-2

Saksbehandler: Hilde Nystuen

Dato: 16.06.2023

Utvalg	Utvalgssak	Møtedato
Sølen verneområdestyre	16/2023	27.06.2023

Sølen LVO- søknad om restaurering av steingjerde og forhindre gjengroing av miljødam - Jota seter - gbnr. 13/56 - Vegard Bye

Innstilling fra forvalter

Med hjemmel i verneforskriften for Sølen landskapsvernområde, § 3, punkt 1.1 og 7.1. avslår Sølen verneområdestyre enhver form for riving og oppbygging av steingjerdet *i en mer velordnet plassering/bedre mønster av steinene.*

Men med hjemmel i verneforskriftens § 3, punkt 1.2.a, 1.3.c og punkt 7.2 gis Vegard Bye tillatelse til vedlikehold og forsiktig restaurering av steingjerdet ved Jota seter med gbnr: 13/56.

Følgende vilkår er knyttet til dispensasjonene:

- *Steinen som har rast ut legges forsiktig tilbake i steingjerdet. Det skal ikke tilføres ny stein til gjerdet ut over de som har rast ut. Steinene legges med laven som vokser på steinene opp slik som i resten av gjerdet. Det oppfordres til å bruke håndmakt så lagt det er mulig framfor gravemaskin for ikke å lage sår i steinene og steingjerdet.*
- *Steingjerdet fremheves og vedlikeholdes ved å fjerne vegetasjon langs med gjerdet ved slått og eventuelt fjerne trær som vokser opp tett inntil gjerdet.*
- *Vedlikeholdet skal skje i samsvar med lokal byggeskikk og tilpasses landskapet. Vedlikehold og restaureringen omfatter ikke ombygginger eller utvidelser eller at steingjerdet etter arbeidet fremstår som vesentlig fornyet/endret.*
- *Tillatelsen gjelder i 3 år fra vedtaksdatoen.*

Med hjemmel i verneforskriftens § 3, punkt 1.3.l. gir Sølen verneområdestyre Vegard Bye tillatelse til mudring/fjerne vegetasjon under vann for å hindre gjengroing av miljødam.

Med hjemmel i naturmangfoldlovens § 48 gir Sølen verneområdestyre Vegard Bye tillatelse til motorisert ferdsel på barmark med gravemaskin for å løfte stein på plass i steingjerdet og for å renske opp i miljødam.

Følgende vilkår er knyttet til dispensasjonen:

- Dispensasjonen gjelder for perioden 25.juni – 15. september 2023 med gravemaskin.
- Kjøringen skal begrenses til det minimale og bruk av gravemaskin for å legge stein tilbake i steingjerdet skal gjøres på en så skånsom måte som mulig og som ikke skader steinene eller gjerdet.
- Kjøresporene skal pusses opp og tilbakeføres til så naturlig tilstand som mulig etter at tiltaket er utført.
- All kjøring skal skje på en hensynsfull måte slik at skader på vegetasjon unngås.
- Overskytende masse fra dammen skal legges naturlig i terrenget og pyntes på slik at inngrepet ikke blir dominerende i landskapet.
- Det skal benyttes stedegent materiale og det må ikke innføres nye arter ved tilsåing av kantene.
- Det skal kun være stedegen fisk som naturlig vandrer opp i dammen.
- Maskinelt utstyr bør vaskes før det benyttes i seterlandskapet for å hindre spredning av fremmede arter.
- Det skal føres kjørejournal som viser dato for kjøringen. Kjørejournalen skal sendes Sølven verneområdestyre innen 15. oktober 2023.
- Dispensasjon og kjørejournal skal medbringes under transport.

Vedtakene er truffet med hjemmel i verneforskriften for Sølven landskapsvernområde § 3, punkt 1.1., punkt 1.2.a, punkt 1.3.c, punkt 1.3.l, punkt 7.2 og § 48 i naturmangfoldloven. Vedtaket kan påklages etter bestemmelsene i forvaltningslovens § 28. Klagefristen er **3 uker** fra mottakelsen av dette brevet. Eventuell klage skal stiles til Miljødirektoratet, men sendes via Sølven verneområdestyre.

For ordens skyld gjør Sølven verneområdestyre oppmerksom på at denne dispensasjonen bare gjelder i forhold til verneforskriften for Sølven landskapsvernområde, og ikke i forhold til motorferdselloven og forskrift gitt i medhold av denne. Det er derfor nødvendig å søke om dispensasjon fra motorferdselloven før tiltaket kan gjennomføres.

Dokumenter i saken

- Søknad om rehabilitering av gammelt steingjerde på Jota seter fra Vegard Bye datert 13.11.2021
- Søknad trekt tilbake fra Vegard Bye datert 21.06.2022.
- Søknad om restaureringsarbeid fra Vegard Bye 28. februar 2023
- Foreløpig svar fra Sølven verneområdestyre ved verneområdeforvalter 16.03.2023
- www.byggogbevar
- www.riksantikvaren.no

Saksopplysninger

Søker Vegard Bye sendte høsten 2021 en søknad om rehabilitering av steingjerde ved setereiendommen sin på Jota seter med gbnr. 13/56. Denne søknaden ble trukket sommeren 2022. Vegard Bye sendte ny søknad om restaurering av gammelt steingjerde og tiltak for å forhindre gjengroing av miljødam vinteren 2023. Saken ble ikke ferdig til møtet i Sølven verneområdestyre i april, men blir behandlet nå før sommeren.

Det søkes om følgende tiltak:

1. Søknad om restaurering av gammelt steingjerde

Søker ønsker å restaurere et 65 meter langt steingjerde langs innkjørselen til Nordstusetra på Jota seter. Steingjerdet ligger mellom innkjørselen og setervollen/setertrøa. Søker mener at steinene i gjerdet ligger hulter til bulter som en konsekvens av at det ikke ser ut til å ha vært noen ambisjon om å anlegge et velordnet steingjerde da det ble anlagt og at årstidsvariasjoner og forsømmelse av vedlikehold har påvirket det ytterligere.

Søker ønsker at gjerdet skal bidra til setermiljøets estetikk som styrker setergrendas naturlige preg og opplevelsesverdi. Søker viser til at han har restaurert seterbebyggelsen for å ivareta byggeskikk og kulturlandskap på eiendommen tidligere. Målet er å kunne bruke setra hele året og med komfort også vinterstid. Søker påpeker videre at seterlandskapet i dag benyttes som natur- og fritidsopplevelser med vekt på opplevelsesverdi og naturvennlig og enkelt friluftsliv og viser til formålsparagrafen i verneforskriften for Sjølen LVO og mener at det å la bygningene og kulturlandskapet stå uendret ikke er forenelig med det. For søker er aktivt menneskelig nærvær, gjerne inkludert begrenset turisme, en del av det å verdsette og holde kulturlandskapet i hevd.

Bilder: Bilder av steingjerdet

Søker skriver videre: «Det kan være greit å få fastslått rent prinsipielt om Styret for Landskapsvernområdet deler denne forståelsen, eller forholder seg til en mer konservativ forståelse av at alt skal stå urørt. Det siste vil lett føre til raskt forfall av det menneskeskapte på disse setervollene, noe vi dessverre også ser en god del eksempler på.»

Søker ønsker mer rehabilitering av steingjerdet for å vedlikeholde og fremheve kulturminnet og med fokus på estetikken og få en mer velordnet plassering av steinene. Han viser til at han ønsker å benytte veileder om gamle steingjerder utarbeidet av Riksantikvaren under arbeidet.

Søker oppgir at steinen er delvis så tunge at det trengs maskinell hjelp for å få lagt den i bedre mønster og søker om å gjøre dette restaureringsarbeidet sommeren 2023 på en skånsom måte. Det skal ikke tilføres ny stein til gjerdet, bare få lagt det i en mer ordnet form.

2. Søknad om å forhindre gjengroing av miljødam

Søker fikk tillatelse til å anlegge en miljødam ved setra i 2006 før landskapsvernområdet ble opprettet. Dammen er nå i ferd med å gro igjen pga tilført mose og myr gjennom bekken som renner gjennom dammen. Dette gjør det vanskelig å holde fiskebestanden der. Det søkes om å fjerne deler av vegetasjonen under vann som har samlet seg der ved hjelp av gravemaskin sommeren 2023.

I tillatelsen fra Rendalen kommune, fylkeskommunen, fylkesmannen og NVE fra 2006 ble det gitt tilsagn til at dammen kunne anlegges dersom denne ble skånsomt anlagt, med fast overløp og med tilrettelegging for naturlig vegetasjonsetablering. Det ble videre stilt vilkår om at hvis det var fisk i dammen så må fiske være tilgjengelig for allmennheten.

Hjemmelsgrunnlag

Søknaden er vurdert i henhold til

Naturmangfoldloven av 19. juni 2009

Verneforskrift for Sjølen landskapsvernområde av 18. februar 2011

Forvaltningsplan for Sjølen landskapsvernområde 15. november 2015

Delegering

I tråd med den nye forvaltningsordningen for nasjonalparker og andre store verneområder ble forvaltningsmyndigheten for Sjølen landskapsvernområde delegert til et politisk sammensatt verneområdestyre med representasjon fra Rendalen kommune og Innlandet fylkeskommune ved Miljødepartementets vedtak av 15. mars 2013.

I møte for Sjølen verneområdestyre den 4. november 2021 ble det vedtatt at verneområdeforvalter, som er sekretariat for verneområdestyret, er delegert myndighet til å avgjøre saker i henhold til verneforskriften for Sjølen landskapsvernområde og naturmangfoldloven i kurante enkeltsaker etter dispensasjonsbestemmelsene i forskriften og etter naturmangfoldlovens § 48.

Denne saken behandles av Sjølen verneområdestyre.

Verneformål, verneforskrift, naturmangfoldloven, forvaltningsplan og presedens

Det omsøkte tiltaket ligger innenfor Sjølen landskapsvernområde som ble vernet ved kgl.res. 18 februar 2011.

«Formålet med Sjølen landskapsvernområde er å ta vare på et natur- og kulturlandskap med økologisk og kulturell verdi, med opplevelsesverdi og som er identitetsskapende. Videre er formålet med vernet å ta vare på Sjølenmassivet som et karakteristisk landskapselement, geologiske forekomster og landskapsformer, biologisk mangfold og kulturminner.

Allmennheten skal gis anledning til natur- og landskapsopplevelse gjennom utøving av naturvennlig og enkelt friluftsliv med liten grad av teknisk tilrettelegging» jf. verneforskriftens § 1.

Inngrep og tiltak innenfor landskapsvernområdet må vurderes etter verneforskriften for området og reglene i naturmangfoldloven. Ifølge naturmangfoldlovens § 7 skal prinsippene i §§ 8-12 legges til grunn som retningslinjer ved utøving av offentlig myndighet og vurderingen skal gå fram av beslutningen.

I verneforskriften for landskapsvernområdet, § 3 punkt 1.1, heter det at området er vernet mot inngrep eller tiltak som i vesentlig grad kan endre eller virke inn på landskapets særpreg eller karakter. Her er nevnt en rekke eksempler på tekniske inngrep av permanent karakter som i utgangspunktet er forbudt, herunder graving og påfylling av masse, uttak og fjerning av større stein og blokker, mineraler eller fossiler, drenering eller annen form for tørrlegging, oppføring og ombygging av varige eller midlertidige bygninger, anlegg og innretninger med mer.

Jf. verneforskriftens § 3, pkt. 1.2. a. er bestemmelsene i pkt. 1.1. ikke til hinder for vedlikehold av bygninger, anlegg og innretninger. Vedlikehold skal skje i samsvar med lokal byggeskikk og tilpasses landskapet. Vedlikehold omfatter ikke ombygginger eller utvidelser i form av at bærende konstruksjoner skiftes ut eller at bygningen, anlegg eller innretninger etter arbeidet fremstår som vesentlig fornyet.

- I verneforskriftens § 3, punkt 1.3.b kan forvaltningsmyndigheten gi tillatelse til oppføring av nye bygninger, anlegg og innretninger som er nødvendig for jordbruksformål.
- I verneforskriftens § 3 punkt 1.3.k. kan forvaltningsmyndigheten etter søknad gi tillatelse til riving av gamle bygninger, anlegg og innretninger og oppføring av nye med samme størrelse og for samme bruk.
- I verneforskriftens § 3, punkt 1.3.c kan forvaltningsmyndigheten gi tillatelse til gjenoppføring av bygninger, anlegg og innretninger som går tapt ved brann eller naturskade.

I verneforskriftens § 3, punkt 1.3.l. kan forvaltningsmyndigheten gi tillatelse til mudring for å hindre gjengroing av sjøer. Motorisert ferdsel til lands og til vanns er forbudt jf. verneforskriftens § 3, punkt 5.1. Motorferdsel på innmark og setervoller i forbindelse med jordbruksdrift er tillatt.

Kulturminner skal beskyttes mot skade og ødeleggelse jf. § 3, punkt 7.1. Bestemmelsen er ikke til hinder for vedlikehold av kulturminner jf. § 3 punkt 7.2.

Forvaltningsplan for Sølen landskapsvernområde

Det er en del av formålet med vernet og mål for forvaltningen å ta vare på natur- og kulturlandskapet med økologisk og kulturell verdi, med opplevelsesverdi og som er identitetsskapende i landskapsrommene rundt Sølenmassivet. Seterlandskapet med seterbebyggelse, setervoller og gamle kulturminner og kulturmiljøer, er en naturlig del av disse landskapsrommene og viser den historiske bruken av området og en viktig del av landskapsopplevelsen.

Forvaltningsplanen har retningslinjer som sier at ved ombygginger, tilbygg og evt. nybygg så skal bygningsmiljøet og opprinnelige preg og fasadeuttrykk primært bevares.

Rekonstruksjon av kulturminner som har forfalt er i utgangspunktet ikke tillatt og må godkjennes av kulturminnemyndigheten. Ved vedlikehold, restaurering, ombygging eller rekonstruksjon av bygninger, anlegg og innretninger av kulturhistorisk verdi og andre kulturminner skal det benyttes opprinnelige materialer og håndverksteknikker.

Ved eventuelle fasadeendringer/ ombygginger er bygninger og bygningsmiljø en viktig del av kulturlandskapet og kulturmiljøet innenfor verneområde og skal tilpasses stedlig landskap og kulturmiljø. Det skal tas hensyn til områdets egenart og spesielle hensyn når det gjelder bygninger/anlegg/innretninger som er fredet, verneverdige eller har kulturhistorisk verdi. Alle tiltak ut over vanlig vedlikehold på verneverdige bygninger og bebyggelse registrert i SEFRAK, skal vurderes av kulturminnemyndigheten. All bygging skal skje i samsvar med lokal byggeskikk og det skal tas landskapsmessige hensyn. Form, størrelse, dimensjoner og materialbruk skal være tilpasset gjengs utforming i nærmiljøet. Det skal benyttes materialer og farger som ikke skiller seg ut fra omgivelsene og bygningens utforming bør primært beholdes.

Det bør benyttes stedeignet materiale i skråninger, på torvtak og uteareal. Planeringer og fyllinger skal ha en etterbehandling med stedbunden vekstjord og vegetasjon. Forbygninger skal utføres i tørrmurt, stedegen stein.

Det kan gis tillatelse til riving og gjenoppbygging av bygninger/anlegg/innretninger etter brann og naturskade, men det er forutsatt at samme størrelse, funksjon og plassering som tidligere. Det er viktig å ivareta den visuelle helheten i det tradisjonelle setermiljøet som gir verdifull informasjon om lokale tradisjoner når det gjelder bygningskonstruksjoner, materialvalg og fargebruk.

Setrene innenfor landskapsvernområdet har en kulturhistorisk verdi som er viktige for å fortelle historien som høyner verdien for folk som ferdes i området i rekreasjonssammenheng.

Naturmangfoldlovens § 48 åpner for at det kan gis dispensasjon fra verneforskrifter i naturvernområder dersom det ikke strider mot vernevedtakets formål og ikke kan påvirke verneverdiene nevneverdig, eller dersom sikkerhetshensyn eller hensynet til vesentlige samfunnsinteresser gjør det nødvendig.

Presedens

Brev av 02.03.15 fra Klima- og miljødepartementet (KLD) gir retningslinjer for presedens i byggesaker med dispensasjonsvurdering etter naturmangfoldloven § 48, jf. utdrag: «*Presedensvurderingen bør være så konkret som mulig. Presedensfaren skal være reell og ikke hypotetisk. En konkret presedensvurdering vil bidra til likebehandling og ivareta hensynet til rimelighet. Dette vil øke forståelsen for verneforvaltningen. Vurderingen av presedensvirkninger knytter seg for det første til sannsynligheten for at lignende tiltak vil fremmes i fremtiden. Dette avhenger primært av antall saker hvor likebehandling tilsier at dispensasjon vil måtte gis. Sannsynligheten varierer på en skala fra lite sannsynlig til svært sannsynlig. For det andre knytter vurderingen seg til konsekvensene for verneområdet av at de lignende sakene får samme utfall. Disse konsekvensene varierer på en skala fra lite alvorlige til svært alvorlige. Momenter ved vurdering av sannsynlighet for at et vedtak vil skape presedens vil blant annet kunne være hvor mange andre bygninger det er i verneområdet som vil kunne søke om samme tiltak, om det er spesielle forhold knyttet til saken som tilsier at den kan særbehandles og om tiltakstypen er behandlet i forvaltningsplan med klar avgrensning av hva som kan tillates.*

Momenter ved vurdering av hvilke konsekvenser det kan få om vedtaket danner presedens, vil blant annet kunne omfatte hva slags vernekategori det er tale om (det vil gjennomgående være mer alvorlige konsekvenser ved økt bygningsmasse i nasjonalparker enn i landskapsvernområder), hva slags verneformål det er tale om (i noen områder er verneformålet knyttet til å bevare urørte og villmarkspregede områder) og hvor stort / omfattende tiltaket er. - - - «Hvis søker har spesielle behov for å gjennomføre tiltaket, kan dette skille saken fra andre lignende saker og dermed redusere faren for presedensvirkninger.»

Skjøtselsplan for helhetlig kulturlandskap og veileder for kulturminner i området vernet etter naturmangfoldloven.

Det er utarbeidet en skjøtselsplan for seterområdene innenfor Sjølen landskapsvernområde som har vært på høring i vår.

I landskapsvernområder er kulturminner som preger landskapet eller på annen måte har betydning for landskapet vernet. Foruten bygninger så finnes det en rekke kulturminner i kulturlandskapet som f.eks vegfar, steingjerder, rydningsrøyser, merkesteiner, stengsel, stier, bruer og klopper. Ofte er det også arkeologiske kulturminner som fangstgraver, kullgroper mm. Disse kulturminnene vil være naturlig å skjøtte i tilknytning til skjøtsel ellers. Den spesiell utfordring for disse kulturminnene er faren for manglende vedlikehold og forfall.

Skjøtselsplanen tar for seg naturtypene og kulturminneplaner/forvaltningsplaner tar for seg kulturminnene, men det er ofte en sterk kobling mellom naturverdiene og kulturminner. Skjøtselsplanen tar for seg naturbeitemark, slåttemark, semi-naturlig myr og boreal hei. Det er valgt ut referanselokaliteter og skjøtselsmetodene og tiltakene er overførbare til andre setervoller i området. Bygninger og andre kulturminner utgjør sammen med de kulturbetinga naturtypene et helhetlig kulturmiljø. Det er ofte ei sterk kobling mellom de biologiske verdiene og de funksjonene som kulturminnene hadde i seterlandskapet. Så når man skal sette i gang med skjøtsel av setervoller og tilgrensende arealer, må man ofte ta hensyn til steinmuringer og gjerder. Disse bidrar også til å ivareta helheten i landskapet.

I skjøtselsplanen påpekes det at formålet med skjøtsel er å gjøre kulturminner synlige og hindre at de blir skadet. Kulturminner skal være lite overgrodd av vegetasjon slik at de synes i landskapet og særtrekkene kommer fram. En skal ikke dekke til kulturminner eller oppbevare noe i nærheten som ødelegger opplevelsen av dem. Enkle og viktige tiltak for vegetasjonsskjøtsel av kulturminner bør vedlikeholdes jevnlig:

- Fjerne vegetasjon som vokser på og inntil et kulturminne
- Fjerne undervegetasjon som vokser på arkeologiske kulturminner
- Fjerne busker og trær som vokser på kulturminner eller i sikringssona
- For de fleste kulturminnene har beiting tidligere vært eneste form for skjøtsel og beiting, særlig med småfe, kan være en god form for skjøtsel. Beiting av storfe kan derimot være belastende på ømfindlige områder.

Målsettingen med restaurerings- og skjøtselstiltakene i seterlandskapet innenfor Sjølen LVO er blant annet å ta hensyn til og fremheve kulturminner i tilknytning til de semi-naturlige naturtypene og holde erfaringsbasert tradisjonskunnskap om den tidligere arealbruken levende.

Jf. veileder menes vedlikehold rutinemessig arbeid for å hindre forfall på grunn av jevn og normal slitasje. Skjøtsel er regelmessige vedlikeholdstiltak for å ivareta et kulturminne/kulturmiljø som f.eks vegetasjonsskjøtsel. Restaurering betyr i kulturminneforvaltningen helt eller delvis å tilbakeføre en bygning eller gjenstand til en tidligere tilstand. Ved restaurering må man velge hvilket tidspunkt kulturminnet skal tilbakeføres til.

Kulturminnene tilfører verneområdene tiden og tidsdybden i landskapet. Kulturarven er viktig å ivareta både i en god områdeforvaltning og i formidling av områdenes verdi til allmennheten. Verneverdige kulturminner i landskapsvernområdet har verdier som kan deles i tre hovedgrupper; Kunnskapsverdier, opplevelsesverdier og bruksverdier.

Vurdering

Kunnskapsgrunnlaget (§ 8 i naturmangfoldloven)

I naturmangfoldlovens § 8 heter det blant annet at offentlige beslutninger som berører naturmangfoldet så langt det er rimelig skal bygge på vitenskapelig kunnskap om arters bestandssituasjon, naturtypers utbredelse og økologiske tilstand, samt effekten av påvirkninger. Verneområdeforvalter mener med bakgrunn i registreringsarbeidet som ble utarbeidet i forbindelse med verneplanprosessen å ha tilstrekkelig med kunnskap om Sølenområdet generelt og Jota seter spesielt og mulige konsekvenser av det omsøkte tiltaket slik at det ikke er nødvendig å innhente ny kunnskap om dette. Tiltaket er sjekket ut i forhold til kulturminnesøk og seterbygningene er SEFRAK registrert. Kunnskapsgrunnlaget anses som tilstrekkelig for å vurdere søknaden og naturmangfoldlovens § 9 om føre-var-prinsippet tillegges derfor liten vekt i denne saken.

Uttalelse fra Innlandet fylkeskommune og bygningsvernråd giver ved Anno Musea i Nord Østerdal

Innlandet fylkeskommune ved Ove Holseng har kommet med en vurdering av steingjerdet og mener gjerdet ser veldig fint og autentisk ut og passer utmerket inn i et setermiljø. Det ser heller ikke ut til å trenge noen form for restaurering annet enn å legge tilbake de steinene som har rast ut og ligger ved siden av gjerdet. Fylkeskommunen anbefaler ikke å endre gjerdet ved å ta det ned og legge alt «pent og pyntlig» tilbake som i et parkanlegg

Bygningsvernråd giver Staffan Andersson har også sett på bilder av steingjerdet og hans kommentar er at det virker som om at steinene er lagt opp mer etter «røys» prinsipp. Det ser ikke ut som det er noe murforband eller noe «ryddig» system på disse bilder. Det kan være disse murene hadde et system helt i starten, som etter hvert har utviklet seg til mere røys stabling da det kom opp mye ny stein. Men dette har liten betydning, da kulturminnet vi ser i dag skal fortelle hele historien. I områder med mye kuppelstein, blir som regel disse murene mindre ryddige enn i områder med mye god murstein. De få gode mursteiner som kom frem her, ble garantert brukt som fundament under seterbygningene. Staffan sin anbefaling er at stein som har rullet ned, legges tilbake på egnet plass i muren. Hvis man gjør dette på en skånsom måte, får muren litt ryddigere linjer og struktur automatisk.

Det er ikke alltid kulturminner oppfyller huseier sitt moderne estetiske syn på ting. Men det er med på å fortelle om levekår og tilgjengelige ressurser folk hadde den gang det ble bygget. Og det er en viktig del av historien vår å ta vare på.

Riksantikvarens informasjonshefte om gamle steingjerder og Bygg og Bevar sin hjemmeside inneholder mye kunnskap om gamle steingjerder og vedlikehold av dem. Det er tre hovedtyper steingjerder:

- Kistemuren består av to likeverdige murvanger med fyllmasse mellom vangene.
- Dobbelmuren er smalere og har ikke noe etablert midtsjikt.
- Steingjerde med ordna røys. Det ble brukt stein som ikke egnet seg til muring.

Gjerdene i landskapet er kanskje den viktigste nøkkelen til å forstå eldre jordbrukslandskap. Gjerdene viser hvordan landskapet funksjonelt var organisert. De skiller ulike markslag fra hverandre, åker fra eng og innmark fra utmark. Gjerdene var i stor grad knyttet til husdyrhold. Steingjerdene skaper le for dyr og vekster og har således betydning for det biologiske mangfoldet.

Tilstanden for steingjerder i dagens kulturlandskap varierer veldig. Når områdene rundt ikke lenger blir beitet og vegetasjonen har fått gro vilt, forverres inntrykket. Det er viktig med kunnskap om lokalhistorie, gardsdrift og folks daglige arbeid og å kjenne til hvordan vann og tele arbeider i terrenget for å ivareta steingjerdene på en god måte. Det beste er å starte med å rydde vegetasjonen

langs gjerdet. Røtter kan svekke murverket like mye som tele. Når tilstanden vurderes er det viktig å huske på at gjerdene ble bygget i et landskap opparbeidet av mann og hest, uten bruk av tyngre maskiner. De gamle gjerdene skulle ikke tåle store mekaniske påkjenninger, men skulle fungere som hegn for ulike typer husdyr.

Steingjerdet skal være en selvdrenerende konstruksjon og det må ikke stå vann i grunnen, noe som kan forårsake telehiv. Se etter gamle spor av gamle grøftesystemer og benytt dem som mal anbefales det av Riksantikvaren. Hvis det må dreneres for vei langs gjerdet, bør grøften ligge med god avstand og veien bør ha jevnt fall vekk fra gjerdet i hele sin bredde.

Med et kontinuerlig vedlikehold unngår vi de store, tidkrevende og kostbare reparasjonene. Steingjerdene bør gås over en gang i året, om våren, når telen har gått.

Samlet belastning (§ 10 i naturmangfoldloven)

I henhold til naturmangfoldlovens § 10 skal en påvirkning av et økosystem vurderes ut fra den samlede belastning som økosystemet er eller vil bli utsatt for. I landskapsvernområdet er det en overordnet målsetting å unngå nye inngrep og tekniske installasjoner som kan bidra til å ødelegge eller forringe de natur- og kulturverdier som vernet er ment å ivareta. Det er viktig å være bevisst på at tilsynelatende små og uvesentlige tiltak og inngrep som gjennomføres over en rekke år samlet sett kan innebære endringer som kan prege landskapet på en uheldig måte. Store og omfattende ombygginger vil kunne være i strid med verneformålet.

Det er 8 seterområder innenfor landskapsvernområdet hvorav et av dem er Jota seter. Formålet med vernet i området er i stor grad knyttet til landskapet og setermiljøets kulturlandskap, herunder seterbebyggelsen, setervoller og kulturminner/kulturmiljøer. De gamle gjerdene er viktige elementer i seterlandskapet som viser den historiske bruken av området og er en viktig del av landskapsopplevelsen som bør tas vare på.

Søker ønsker å restaurere det gamle steingjerdet mellom veien inn til setra og setervollen/setertrøa. Søker ønsker et mer velordnet steingjerde med fokus på at det bør framstå i en mest mulig estetisk og med en velordnet plassering av steinene. Samtidig nevner søker at gjerdet antagelig opprinnelig har vært en mer eller mindre tilfeldig anbringelse av stein fra opparbeiding av setervoll. Søker viser videre til at han ønsker å benytte Riksantikvarens veileder under restaureringen av steingjerdet.

Fylkeskommunen og bygningsvernrådsgiver ved Anno er samstemte i at steingjerdet framstår som rimelig intakt og lagt opp som ordna røys med kuppelstein. De anbefaler å legge tilbake de steinene som har rast ut på en skånsom måte. Verneområdeforvalter har vært på befaring og sett på gjerdet og deler samme oppfatning. Laven som vokser på steinen viser også at de har ligget slik lenge. Det blir derfor viktig å legge tilbake de steinene som har rullet ut med siden med lav på opp.

I skjøttsplanen og i Riksantikvarens sin veileder anbefales det jevnlig vedlikehold i form av å rydde vegetasjon langs steingjerdet. Slått og beite har opphørt for en god stund siden på Jota seter og gjengroing inntil gjerdet vil være en utfordring. Ved å rydde vegetasjon vil også steingjerdet som kulturminne bli fremhevet i landskapet, som er positivt. Sammen med slått av setervollen og ivaretagelse av seterbebyggelsen vil seterlandskapet ivaretas og gi gode opplevelses – og kunnskapsverdier framover. Verneområdestyret er positive til skjøtsel av seterområdene og ønsker å bidra med midler til tiltak som er forankret i skjøttsplanen for seterlandskapet.

Verneområdeforvalter ser ikke at det å forsiktig løfte på plass igjen steinene som har rullet ut vil ødelegge eller forringe landskapsmessige eller naturforvaltningsmessige kvaliteter og således være i konflikt med verneformålet. Det oppfordres til å benytte håndmakt så langt det lar seg gjøre, men på

de største steinene kan maskinelt utstyr benyttes så lenge steinene legges forsiktig på plass, at det ikke kjøres borti steingjerdet og det blir minst mulig kjørespor.

Det søkes også om tiltak for å hindre gjengroing av miljødam anlagt i 2006. Søker ønsker å fjerne vegetasjon under vann med gravemaskin. Verneområdeforvalter kan ikke se at graving for uttak av vegetasjon under vann, som legges skånsomt og naturlig til rette rundt dammen og som revegeteres naturlig med stedegen vegetasjon vil ødelegge eller forringe landskapsmessige eller naturforvaltningsmessige kvaliteter og således være i konflikt med verneformålet.

Det presiseres at det skal benyttes stedegent materiale og at det ikke må innføres nye arter ved tilsåing etter graving. Videre presiseres det at det kun skal være stedegen fisk som naturlig vandrer opp i dammen. Maskinelt utstyr bør vaskes rene før de benyttes i seterlandskapet.

Naturmangfoldlovens § 11 om at kostnadene ved miljøforringelse bæres av tiltakshaver får liten relevans i denne sammenhengen, hvor tiltakene ikke vurderes å føre til miljøforringelse av betydning.

Ifølge naturmangfoldlovens § 12 skal det tas utgangspunkt i de mest miljøforsvarlige driftsmetodene og teknikkene, samt lokalisering av tiltaket, for å oppnå de beste resultatene. Det vises til vilkår satt i innstillingen til vedtak og at skånsom graving under vann i dammen ikke anses å påvirke verneverdiene nevneverdig.

Etter en samlet vurdering avslår verneområdestyret å rive/legge steinene i gjerdet mer velordnet jf. beskrevet i søknaden. Dette tiltaket vurderes å være i strid med vernevedtakets formål og vil kunne påvirke verneverdiene negativt. I landskapsvernområdet er kulturminner som preger landskapet eller på annen måte har betydning for landskapet vernet. Steingjerdet oppfattes som godt bevart i dag. Men det gis tillatelse til å legge steiner som har rast ut forsiktig på plass igjen i steingjerdet. Det anbefales jevnlig vedlikehold i form av å slå vegetasjonen langs gjerdet for å hindre gjengroing og mer ødeleggelse av gjerdet.

Behandling:

Innspill fra styret på at det var litt forvirrende å først lese avslaget om riving, for så at det gis tillatelse til vedlikehold og restaurering. Tilstrekkelig vedtak med tillatelse til vedlikehold og forsiktig restaurering av steingjerdet med vilkår.

Vedtak:

Men med hjemmel i verneforskriftens § 3, punkt 1.2.a, 1.3.c og punkt 7.2 gis Vegard Bye tillatelse til vedlikehold og forsiktig restaurering av steingjerdet ved Jota seter med gbnr: 13/56.

Følgende vilkår er knyttet til dispensasjonene:

- *Steinen som har rast ut legges forsiktig tilbake i steingjerdet. Det skal ikke tilføres ny stein til gjerdet ut over de som har rast ut. Steinene legges med laven som vokser på steinene opp slik som i resten av gjerdet. Det oppfordres til å bruke håndmakt så lagt det er mulig framfor gravemaskin for ikke å lage sår i steinene og steingjerdet.*
- *Steingjerdet fremheves og vedlikeholdes ved å fjerne vegetasjon langs med gjerdet ved slått og eventuelt fjerne trær som vokser opp tett inntil gjerdet.*

- Vedlikeholdet skal skje i samsvar med lokal byggeskikk og tilpasses landskapet. Vedlikehold og restaureringen omfatter ikke ombygginger eller utvidelser eller at steingjerdet etter arbeidet fremstår som vesentlig fornyet/endret.
- Tillatelsen gjelder i 3 år fra vedtaksdatoen.

Med hjemmel i verneforskriftens § 3, punkt 1.3.l. gir Sølven verneområdestyre Vegard Bye tillatelse til mudring/fjerne vegetasjon under vann for å hindre gjengroing av miljødam.

Med hjemmel i naturmangfoldlovens § 48 gir Sølven verneområdestyre Vegard Bye tillatelse til motorisert ferdsel på barmark med gravemaskin for å løfte stein på plass i steingjerdet og for å renske opp i miljødam.

Følgende vilkår er knyttet til dispensasjonen:

- Dispensasjonen gjelder for perioden 25.juni – 15. september 2023 med gravemaskin.
- Kjøringen skal begrenses til det minimale og bruk av gravemaskin for å legge stein tilbake i steingjerdet skal gjøres på en så skånsom måte som mulig og som ikke skader steinene eller gjerdet.
- Kjøresporene skal pusses opp og tilbakeføres til så naturlig tilstand som mulig etter at tiltaket er utført.
- All kjøring skal skje på en hensynsfull måte slik at skader på vegetasjon unngås.
- Overskytende masse fra dammen skal legges naturlig i terrenget og pyntes på slik at inngrepet ikke blir dominerende i landskapet.
- Det skal benyttes stedegent materiale og det må ikke innføres nye arter ved tilsåing av kantene.
- Det skal kun være stedegen fisk som naturlig vandrer opp i dammen.
- Maskinelt utstyr bør vaskes før det benyttes i seterlandskapet for å hindre spredning av fremmede arter.
- Det skal føres kjørejournal som viser dato for kjøringen. Kjørejournalen skal sendes Sølven verneområdestyre innen 15. oktober 2023.
- Dispensasjon og kjørejournal skal medbringes under transport.

Vedtakene er truffet med hjemmel i verneforskriften for Sølven landskapsvernområde § 3, punkt 1.1., punkt 1.2.a, punkt 1.3.c, punkt 1.3.l, punkt 7.2 og § 48 i naturmangfoldloven. Vedtaket kan påklages etter bestemmelsene i forvaltningslovens § 28. Klagefristen er **3 uker** fra mottakelsen av dette brevet. Eventuell klage skal stiles til Miljødirektoratet, men sendes via Sølven verneområdestyre.

For ordens skyld gjør Sølven verneområdestyre oppmerksom på at denne dispensasjonen bare gjelder i forhold til verneforskriften for Sølven landskapsvernområde, og ikke i forhold til motorferdselloven og forskrift gitt i medhold av denne. Det er derfor nødvendig å søke om dispensasjon fra motorferdselloven før tiltaket kan gjennomføres.